

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

49. Sayı

Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Editör

İlknur Demir

Çizim

Şaranur Yaşar

Tasarım

Deniz Eşin

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Gönül Malat

Handan Kılıç

Fulya Çağlar

Selva Ezgi Yücel

Ayhan Ün

Aslı Esmâ Karaca

Nuray Narbay

Umut Kaygısız

Murat Karayılan

İÇİNDEKİLER

Dosya Konusu

İlknur Demir
Amok! Amok!

Aslı Esmâ Karaca
Biraz Gelir misiniz?

Umut Kaygısız
Ejderha Dövmeli Kız

Gönül Malat
Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş

Ayhan Ün
Mavi Boncuk

Nuray Narbay
Memento Mori

Öykü

Erdem Kıralı
Sünepe

İbrahim Tekpınar
Hamal

Cenk Uras
Temizlikçi Kedi

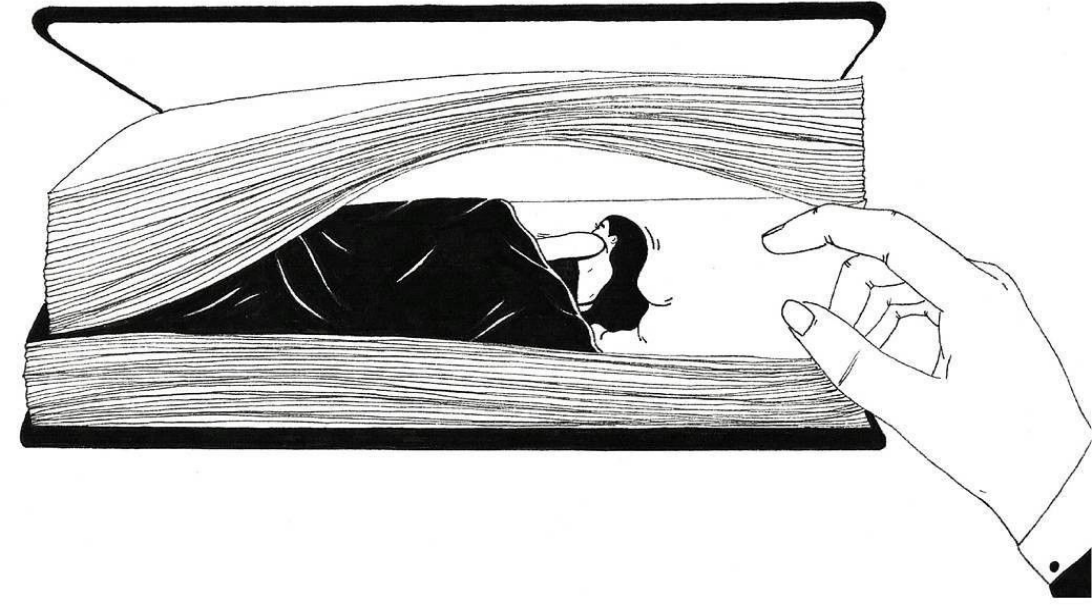
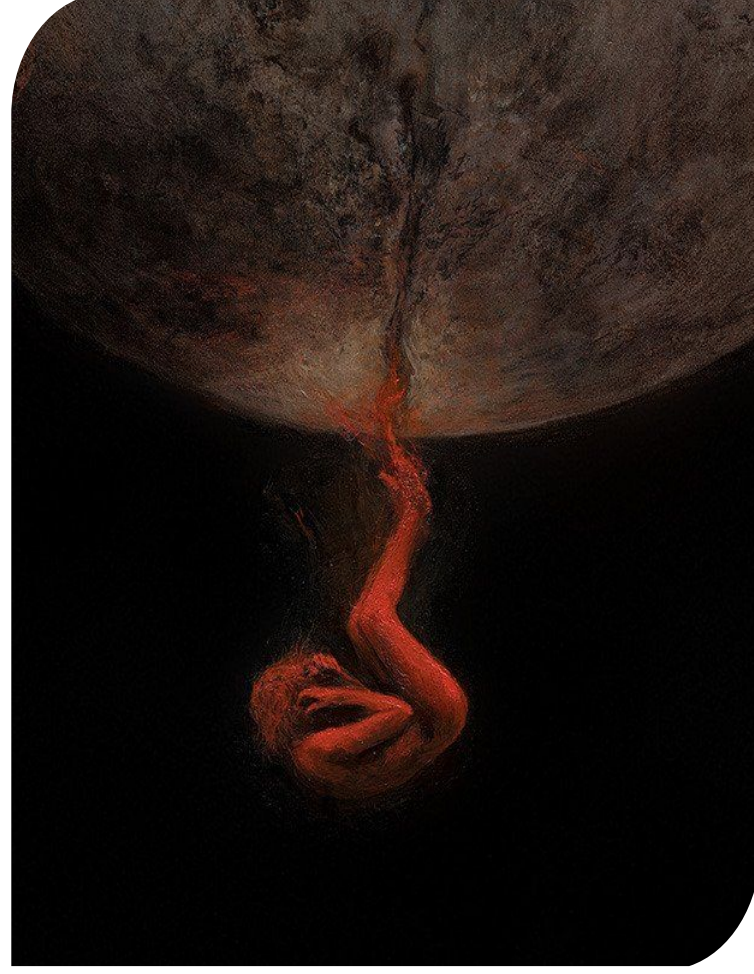
Anlatı

Fulya Çağlar
Gidenin Ardından

Selva Ezgi Yücel
İhtiyarlamayan Biri

Film İnceleme

Handan Kılıç
Yaşamak

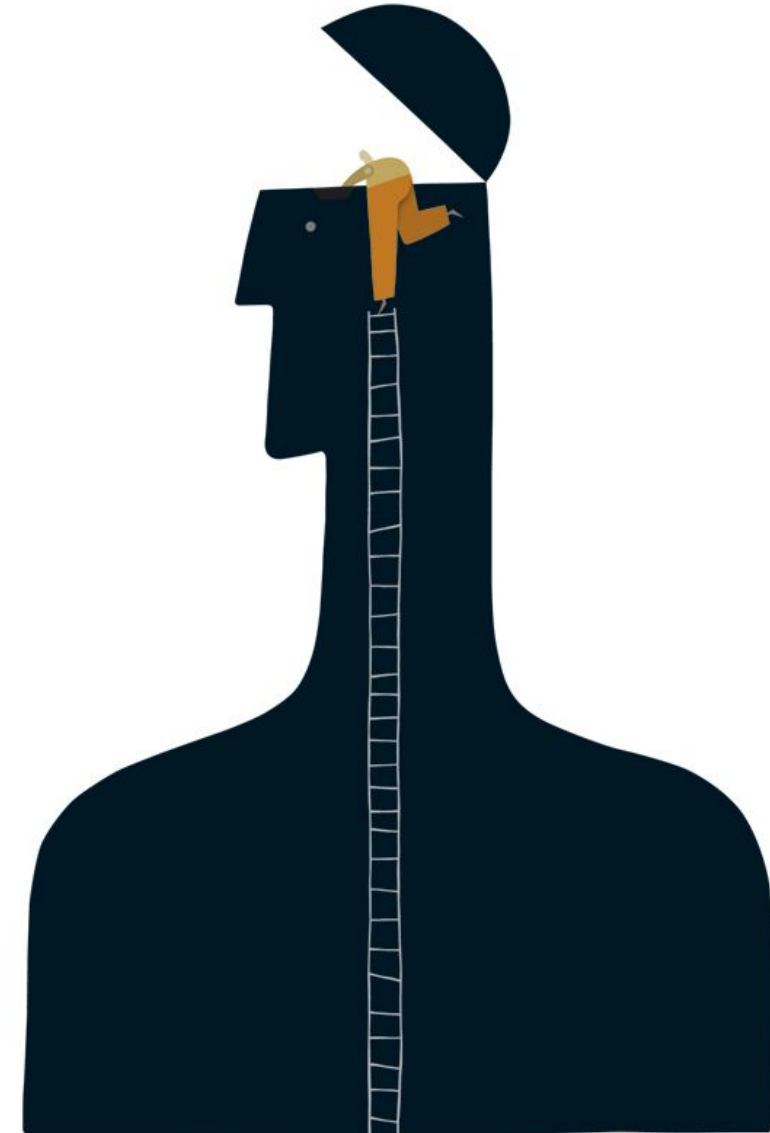
Şiir

Cüneyt Aras
Pembe Rüyalar

Murat Taşçı
Kayıp

Aslı Çamur
Yirmi Dört

Erman Şahin
Senden Sonra Geçen Günlere

İlknur Demir

Amok! Amok!

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden biridir ölümlü olduğunu bilmesi. Varoluş kaygısı yaşamasının nedeni de belki bu bilme ve bildiğinden korkma duygusundan ileri gelmektedir. Bu korku ki kişinin doğum ve ölüm arasında geçen sürede telaşlı bir koşuşturma içinde olmasına neden olmaktadır.

Oysa ölüme sadece bedenin sonlanması olarak bakmak “bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku” olarak tanımlanan sözlük anlamının sığ tanımına hapsedmek demektir. Ahiret beklentimizin temelinde de ölümü kabul edemeyişimiz yatar bir anlamda. Ölümü bu şekilde bedensel bir yok oluş olarak değerlendirmek yaşam olgusuna yapılan en büyük haksızlıktır. Ölümü bedenin sonu olarak görmek yaşamı da nefes almakla sınırlandırmaktan öte gidemez. Oysa yaşam böyle bir şey midir gerçekten?

Ölümden ölesiye korkan insan bu korkusuyla bağdaşmayacak şekilde diğerlerini ölüme sürüklemekte bir beis görmez. Öldürerek ölümsüzlüğe ulaşabilme arzusu sonucunda çıkardığı savaşlar insanlığın bir tür Amok hastalığıdır. Malezya dilindeki anlamı çok öfkeli ve saldırgan anlamına gelen Amok; insan beyninin bir tür hummasıdır. Kültürel bir psikozdur. Başka ülkelerde bulunmayan psikiyatrik bir hastalıktır.

Yakalandığınız anda içinizdeki şeyin hummaya dönüşmesi, kontrolünüzü kaybetmeniz, üzerinizde kendi gücünüzün kalmaması, başladığınız iş her neyse onu bitirmek için anlamsızca devam etmeniz, ileri daha ileri gitmeniz, bu anlamsız saplantınızla krize girmeniz kaçınılmazdır artık. Stefan Zweig’in adını bu hastalıktan alan Amok Koşucusu adlı uzun öyküsünün çatısı da bu hastalık üzerine inşa edilmiştir.

“Amok... evet Amok şöyle bir şey: Bir Malezyalı, son derece sade, son derece iyiliksever bir insan, içkisini içiyor... orada öylece oturuyor, duygusuz, umursamaz, donuk... tıpkı benim odamda oturduğum gibi... ve birden ayağa fırlıyor, hançerini kapıyor ve sokağa koşuyor... dosdoğru koşuyor, hep dosdoğru... nereye olduğunu bilmeden. Yolda karşısına ne çıkarsa çıksın, insan, hayvan, hançeriyle vurup yere seriyor ve kan sarhoşluğu onu daha da öfkeliendiriyor... Koşan adamın ağzından köpükler saçılıyor, delirmiş gibi uluyor...ama koşmaya devam ediyor, koşuyor, koşuyor, artık ne sağa bakıyor ne solda duruyor, sadece tiz çığlığıyla, elinde hançeriyle öyle korkunç bir halde ileriye doğru koşmaya devam ediyor...”*

Bir yolculuk hikâyesidir aynı zamanda Amok Koşucusu. Kendisinden etik dışı bir talepte bulunan hastasının son arzusunu yerine getirmek için Hint adalarından Avrupa'ya doğru yola çıkan gemide daha önce hiç karşılaşmadığı birine başından geçenleri ve yolculuğa çıkış nedenini anlatan bir doktorun öyküsüdür. Öykünün anlatıcısı da doktorun gemide karşılaştığı bu kişidir. Öyle olmaz mı bazen? Hiç tanımadığımız bir insanı sırlarımızın bekçisi yapabiliriz. Anlatırız ve onlara yüklediğimiz sırlarımızın ağırlığını fark etmeden çekip gideriz. Biliriz bir daha karşılaşma şansımız yoktur onlarla. Sırlarımız açığa çıkmayacaktır. Doktorun başlangıçta kabul etmediği hastasının isteği karakterimizin Amok koşusunun da başlamasına neden olur. Hayatın anlamını kaybetmiş olan doktor artık kendisi için bir amaç bulmuştur. Bu anlamı yüklediği kişi ise doktordan illegal bir istekle bulunan soylu bir kadındır. Hiçbir mantığa dayanmayan eylemlerde bulunan doktorun tek amacı vardır artık. Kadına yardım etmek. Bir insan hangi sebepten dolayı geleceğini ve geçmişini riske atarak ölümüne bir koşuya başlar? Amacı uğruna hayatını yok eden insanın hangi varoluş sancısıdır buna neden olan?

Amok Koşucusu Zweig'in en bilinen öykülerinden biri. Öykünün karakterlerini, mekânını, kurgusunu yazarın derin psikolojik tahlillerini göz ardı etmeden okumak gerekiyor. Amok Koşucusu ile birlikte yazarın diğer bazı öykülerinde de ölüm bir şekilde okurun karşısına çıkıyor. Elbette bu ölümler Zweig'in felsefesi göz önüne alındığında sadece bedensel ölümle sınırlı değil. Ölümün altında yatan sebepleri yazarın derin psikolojik tahlilleri ile okumak gerekiyor.

Modern edebiyat ve psikanalizi birbirinden ayrı düşünmek pek olası değildir. Hele de Zweig söz konusu olunca. Stefan Zweig ve Sigmund Freud'un arkadaşlığı modern edebiyat ve psikanaliz arasında bir bağ oluşturmuştur demek yanlış olmayacaktır. Rus yazar Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'yi psikolojik figür tasarımının en büyük ustası olarak gören Zweig'in onun için söylediği "Eğer içerden yaşanmazsa Dostoyevski bir hiçtir."** sözü yazarın kendisi içinde geçerlidir. Sıradan bir hikâye olarak okunabilecek öykülerinin içine girilemezse sığ sularda yüzmekten öteye gidemez okur. Aslında bambaşka psikolojik derinliği vardır bu öykülerin.

"Bir Çöküşün Öyküsü" adlı öyküsü de böyledir mesela. XV. Louis zamanında, Fransız sarayının en gözde kadınlarından biri olan Madame de Prie' nin, saraydan sürgüne uzanan, yolculuğudur aslında anlatılan. Bilindik varoluşunu sarayın varlığı ile sağlayan bir aristokratın öyküsüdür. Madame de Prie, kendisine kral tarafından verilen iktidar gücünün sarhoşluğuyla, çevresindeki insanları oyuncak olarak görmeye alışmış biridir. Elindeki gücü, çevresindeki insanların yok oluşları için tüketen ve sarayın ona sunduğu imkânları hesapsızca harcayan bu kadın da aslında bir Amok koşucusudur. Hırsın, yalanın, acımasızlığın ve yalnızlığın ortasında, mutluluğu aristokrasinin ona sunduğu güçte bulduğunu zannederken aynı aristokrasinin hiç zorlanmadan onun yerine başkasını koyduğunun farkında bile değildir.

Öykü; "Kıskançlığın, kinin, yalanın olmadığı bir yaşam yaşamaya değmezdi," diyen Madam de Prie' nin öyküsü olsa da, alt metinde bu debdebeli yaşantıyı sürdüren aristokrasinin, Fransız ihtilalinin zeminini nasıl hazırladığını göstermesi açısından da önemlidir. Zweig, Madam de Prie' nin kişiliğinden yola çıkarak Fransa'da bin yedi yüzlü yılların sonuna ışık tutmakla birlikte egoları nedeniyle, etrafındaki herkesin ve her şeyin hâkimi olmak isteyen insanoğlunun toslayacağı bir duvara götürür okuru.

Varoluşunu, kin ve yalan üzerine kuran Madam de Prie'nin çöküşünü hızlandıran sebeplerin en başında da; insanın kendisini en güçlü zannettiği yanlarının, aslında onu en çok zayıflatan etken olduğunu anlayamamasının geldiğinin altını çizmektedir. Hırsını koluna takmış gözü dönmüşçesine ölümüne koşan Amok'lardan biridir Madam de Prie.

“Talihin ilerlemekte olan arabasından bir kez düşen kişi, arabaya bir daha yetişemezdi.”*** Bazı insanların Amok koşuları da düştükleri o arabalara yetişmek çabasıyla gösteriyor kendisini. Koşuyor, koşuyor... hırsından ve egosundan ölene kadar.

Zweg'in ölümün farklı bir şeklinin alt metin olarak okunduğu bir başka öyküsü de “Satranç” tır. Öykünün kahramanı, babasıyla birlikte bir büro işleten hükümete muhalif bir avukattır. Gestapo tarafından tutuklanır ve bilindik ceza yöntemlerinden farklı bir şekilde cezalandırılır. Hapis değildir içine kilitletiği yer. Bir koltuk, bir dolap ve küçük parmaklıkları bir penceresi olan alçak tavanlı bir odada tutulur. Başlarda bu durumu çok dert etmese de, günler geçtikçe zaman kavramını yitirir. Bilinmez bir zamanın içine hapsolmuştur.

“Ancak her ne kadar maddeye bağlı değil gibi görünseler de, düşünceler bile bir dayanağa gereksinim duyarlar, aksi durumda öteye beriye çark etmeye ve anlamsız bir şekilde kendi etraflarında dönmeye başlarlar; düşünceler de hiçliği kaldıramaz.”****

Yemeğini getirip götürün fakat tek kelime dahi konuşmayan bir gardiyandan başka kimselerle görüşürülmez. Parmaklıkları pencereden gördüğü ise sadece bir duvardır ve bu duvarı izleyerek geçirdiği zamanların sonunda yavaş yavaş beyin fonksiyonlarını yitirmeye başlar. Terk edildiği hiçlik, katili olmak üzeredir. Sorgu için götürüldüğü bir gün tesadüfen gördüğü bir kitabı çalar. Satranç oyununun çeşitli hamleleri vardır bu kitapta ve artık duramaz. Kendi kendine yeni hamleler yaratır; tüm hamleleri ezberler; yenilerini kurgulamaya başlar. Bunu yapabilmek için siyah ve beyaz taşlara göre birbirinin rakibi olan iki farklı kişilik geliştirir. Rakibi yine kendisidir. Beyin fonksiyonlarını korumak ve entelektüel beyninin ölümünü görmemek için giriştiği bu koşu da aslında bir tür Amok koşusudur.

Üç metinde de ölümün farklı şekillerini görmekteyiz. Kahramanların gerek hırsları gerek varoluş çabaları gerekse entelektüel kimliğini koruma çabaları onları aslında Amok koşusuna sürükler. Zweig'in bu metinlerdeki karakterleri neden Amok koşusunun kurbanı olmaktadır? Aslında yazarın öykü karakterlerinin çatışması temelde sistemle olmaktadır yani duvarın diğer tarafı ile. Metinlerdeki bu sistem eleştirisi toplum baskısından kurtulmak için doktordan etik olmayan bir istekte bulunan soylu kadın, sarayın kendisini kullanıp daha sonra ücra bir yere sürgüne gönderdiği aristokrat Madam de Prie ve Satranç öyküsünde hiçbir delil olmadan entelektüel beyni tecrit ederek bir tür beyin hummasına yakalanmasına sebep olan hükümet olarak çıkar karşımıza. Bu açıdan baktığımızda sistemlerde aslında kendilerini korumak adına kendi Amok koşularına başlarlar fakat burada ben(in) koşusundan farklı olarak kollektif bir Amok koşusu söz konusudur. Sistemler, sistemin yöneticileri ve bu sistemden beslenen sistem taraftarları da beyin hummasına yakalanabilirler.

Bunun en büyük örneği de Stefan Zweig'in de kurbanlarından biri olduğu İkinci Dünya savaşıdır. Amok hastalığına yakalanan sistem, güç kaybından korkarak kontrolünü kaybeder ve birden ayağa fırlar hançerini kapar ve sokağa doğru dosdoğru koşar, hep dosdoğru... nereye olduğunu bilmeden.

En büyük amacı savaşlarla boğuşan Avrupa'nın Amok koşusunu durdurmak olan Stefan Zweig birçok ülkede konferanslar düzenleyip konuşmalar yapsa da bu koşuyu durduramadı. Sistemin koşusuna eşlik eden binlerce insan çıldırmış gibiydi. Savaş çığlıklarıyla sürdürdükleri Amok koşusundan vazgeçmeleri mümkün görünmüyordu. Hitler gibi birinin ortaya çıkması, ancak gerçeklikten kopan insanların böyle bir kollektif Amok koşusuyla söz konusu olabilirdi ve bu koşunun sonuçları da binlerce insanın ölümüne neden olacaktı.

“Köylerdeki insanlar bir Amok koşucusunu hiçbir gücün durduramayacağını bilirler... onun koşarak gelmekte olduğunu gördüklerinde herkesi uyarmak için bağırırılar. Amok! Amok! Ve herkes kaçışır... ama o koşmaya devam eder, hiçbir şey duymaz, sürekli koşar, hiçbir şey görmez, karşısına çıkan her şeyi yere yıkar... ta ki biri onu kuduz bir köpek gibi vurup yere serene ya da kendiliğinden köpükler içinde yere yıkılana kadar.”*****

Yararlanılan Kaynaklar

*-*****Amok Koşucusu/Stefan Zweig-Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları/Mart 2018

** Üç Büyük Usta/Stefan Zweig-Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları/Haziran 2019

***Bir Çöküşün Öyküsü/Stefan Zweig- Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları/Mayıs 2019

****Satranç/Stefan Zweig- İş Bankası Modern Klasikler Dizisi/Mayıs 2013

Cüneyt Aras

Pembe Rüyalar | Şiir

Gece örterken sis perdesini kente,
Sokak lambalarına sığınyordu karanlık.
Evlerin pencerelerinde kapanırken perdeler,
Yetim kalmış gibi bakıyordu caddeler.
Sokağın karakteri düşmüş kaldırımlara,
Benziyor omurgası olmayan insanlara.
Aklın yolu bir olsa da,
İnsan şaşıyor her gün yaşananlara.
Pamuk ipliğinden yuva yapan kuş,
Bağlanıyor hayata kopacağı yerden,
Mahrum kalmasın diye gökyüzü
Sevdiği kuş seslerinden.
Dünyaya masum renklerini giydirmek için,
Sessizce açıyor gözlerini narin çiçekler,
Vakti geldiğinde solacaklarını bile bile.
Ne dolaplar dönüyor kim bilir dünyada,
Uyurken insanlar pembe rüyalarında...

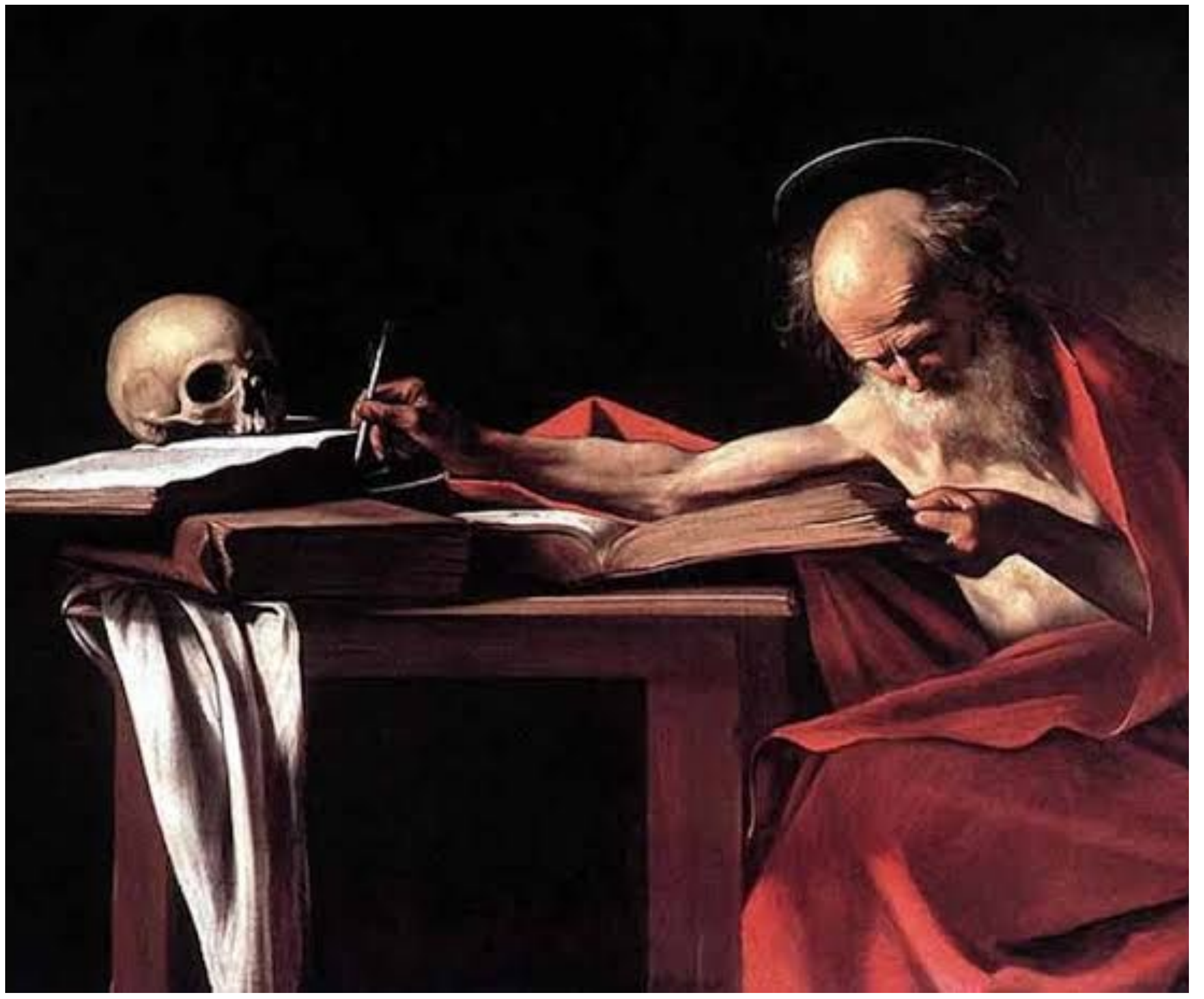

Ayhan Ün | Mavi Boncuk

Victor Hugo'nun "Herkes ölür ama herkes gerçekten yaşamaz" sözü sürdürülen yaşamları betimlemek için yalnızca bir önsöz niteliğinde. Avantajlar için kırpan bir gözün açlığı da tatmini de ölüm kaynaklıdır. Açgözlü yağmacı, yangından mal kaçıran bir edayla yaşar, aksine ölümün varlığını da asla reddetmez. Sahnede sunduğu oyun tam bir ikilemi yansıtır izleyicilerine. Herkesi çok sever ve herkesten çok nefret eder, ölüm onu ihtiraslarından ayırana dek. Trajikomiktir, zavallıdır esasen ve bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde ölümün gerekliliğini bile akıllara düşürür. Neyse ki ölüm kavramı insanoğlunun aksine kararlı ve nasıl değerlendirirsek değerlendirelim kararını yerine getirecektir.

Oysa ne zaman doğacağımızı seçemediğimiz gibi yine ne zaman ölebileceğimiz üzerinde de durmanın faydası pek bulunmuyor. Ölümden dehşetle kaçarak, bu kavramla ilgili tasarılar ve dileklere kapıldıkça seyreliyor insanın insanlığı, soyut bir yarışın parçası haline dönüşüyor, tırmanmaya çabılıyor palmiyenin zirvesine tıpkı bir makak maymunun çevikliğiyle ve ansızın bir boşluğa düşüyor; neye uğradığını şaşırıyor. Kahroluyor, herkes kötü çünkü onca çabasını kimsecikler görmüyor, kıymet vermiyordur. Carey'i uykuda arıyordur bu kez, uyku; bir çeşit ölüm egzersizi... Rüyalarla süslüdür aynı zamanda, tatlı beklentiler oluşturur, tıpkı ölüm kavramının kimileri için oluşturduğu gibi. Yaşamın her bir ayrıntısında, düzenin sürdürülebilmesi için çabalar her bir birey, her bir kurum ve bunu gerçekleştirirken de bolca mavi boncuk serpiştirir. Teolojik düstur yaşamdan sonrası için, üst altına, zengin fakire, tok açta dağıtır dururlar boncukları. Ölüm; yaşamın dağıttı son mavi boncuktur işte.

Yaşamını beklentilerden uzak sürdürebilenlerse pek de kıymet vermiyor gibidir ölüme ya da öyle veya böyle madem öleceğiz, o halde ne zaman gelirse gelsin diye haykırıyorlar duruşlarıyla. Yaşama veda sahnesini manastırda peder olan arkadaşımızdan daha dik karşılayabiliyorlardır: ölümü yaşamınıza yaraşır şekilde karşılayabilmek de son perdenin kıymetini gözler önüne seriyor. Eğer yaşantınızı keyifle sürdürebilme talihine sahipseniz ölüm üzerinde de pek durmuyorsunuz. Günün her bir anını keyifli bir zaman dilimine dönüştürecek algı ve yetiye sahipsinizdir. Ayrıntılarda boğulmaz, size armağan edilen günü en tatlı şekilde yaşayarak yaşama şükranlarınızı sunarsınız. Ancak büyük beklentilerle donattığınız sefil bir yaşantı sürdürüyorsanız açlığınızı gideremeyecek tüm varlıklara sahip olamadan uğrayacak bir ölüm felaketin ta kendisidir. Herhangi bir rahatsızlığınızda dahi nefesiniz kesilir, gözleriniz yuvalarından fırlar... Beklentilerle süslü bir yaşamın dizginleri ölümün elindedir ve ölüm korkusu bu gibilerine pek bir yakışıyor doğrusu. Bununla beraber, insanı dehşete düşürenin ölüm mü yoksa bilinmezlik mi olduğu hâlâ bir muamma. Buna benzer bir yığın irdelemelerle süsleyebiliriz bu kavramı ancak bu konuyla ilgili fikir yürütülüşlerin bir kıymeti de bulunmaz esasen: doğru yaşam henüz keşfedilmemişken ölüm kavramını irdeleyen kümeler de zamanla çekiciliklerini yitirmişlerdir. Yaşamın her bir kırıntısında yer edinmiş bedbaht noktaları cımbızlayarak mutsuzluğuna mutsuzluk katanların da ölüme karşı oluşları bir akıl karışıklığını yansıtır.

Öyle veya böyle ölüm haberleri sarsıcıdır ama bunun bir felaket olduğunu ölmüşe izah edemeyiz. Zira öldüğünden bihaberdir. Sarsıcı haberin etkisi uzun sürmez. İnsan yaşamında dönen tüm kavramlar gibi ölüm de ciddiyetten uzak bir kavramdır. Etkisi şiddetle başlayıp zamanla hafifler. Ciddi olsa üç günde unutulmazdı hani. Hayat devam ediyor, ölüm ayırana dek.

Cenk Uras Temizlikçi Kedi | Öykü

Hiçbir şeyin bir şeye benzemesine gerek yoktu. Tek bir şey her şeye benziyordu.

Bitmeyen bir kıştı. Evden çıkıp ilk gemiye binecektim şehre inmek için erkenden. Her geçen gün kirletip çirkinleştirdiğimiz gezegende bir cebimizde sinsilik, bir cebimizde bencillik sürüklenip gidiyorduk. Yok edip öldürüyorduk. Şehre inme mecburiyetinin göbeğinde, delilikle usluluk gelgitlerindeydim. Gel pisi pisiyi, git kuçu kuçuyu, çiçeklenmeyi unutmuş begonvili, ötmekten yorulmuş serçeyi geçtim. Otuz iki diş gülümseyen gereksizleri, en iyi ben bilirimcileri, kiliseyi, müzeyi geçtim. Bin dokuz yüz elli dörtten beri suskun hişt hişt evini, Eftelikus'un ruhunu, gökyüzünde bulutu, yeryüzünde umudu, elektrikli bisikletleri geçtim.

İskeledeydim.

Üç beş lüzumsuz kişi, bir ben bir de kedi. Gemiye bekliyorduk. Gerçek değildi ne sevinçleri ne kederleri. Gülümsemeleri, her şeyi kirleten yürekleri, kendileri gibi düşünmeyenleri hemencecik yok etmeye kurulu zehirli dilleri. Üç kişiyi izledim. Üç kişi beni. Kedi hepimizi. Gemi görününce lodos lodos dedi birisi üfleyerek. Hıhı dedi diğerleri.

Kediden kedi sesine benzemeyen bir ses geldi.

Kedi için her gün bizlerin kirlettiği gezegeni temizlemek ne zor şeydi. Göz göze geldik kediyle. Sen diğerleri gibi değilsin, dedi. Dedi mi düşündü mü? Kedi hiç der miydi? Kedi hiç düşünür müydü? Hem dedi hem düşündü.

Bu öykü ne üç kişinin ne de benimdi. Bu öykü kedinindi.

Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş Gönül Malat

Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl,
çizgi,
öldüğü yıl,
bitti
Kapanır, parantez.*

“Ben yazarken taşları kaldırıyorum ve altlarında ne olduğunu gösteriyorum. Zaman zaman taşların altından canavar çıkıyorsa, benim suçum değil,” diyen Nobel Edebiyat Ödüllü Portekizli yazar José Saramago ile tanışıklığım, “Körlük” romanı ile başladı. “Körlük” olağanüstü betimlemelerle yazılmış; bir duyu kaybıyla erdemlerini yitiren insanların kötülüğü içselleştirip neler yapabileceğini anlatan bir yüzleşme romanı. Zaten yazarın tüm kitaplarının odak noktası “Kötülük!” 2010 yılında ölümünden önce de yine efendilerin ve kötü niyetli idarecilerin otokratik – faşizan tutumlarının anlatıldığı “Görmek” romanını yazdı Saramago.

Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş, Laonіcus Chalcondyles’un yazdığı Kehanetler Kitabı’ndan alıntılanan “İnsan olmanın ne demek olduğunu her geçen gün daha az bileceğiz” cümlesiyle başlıyor. Saramago’nun menşei kötülük olan tüm anlatıları insan olmayı masaya yatırıyor. Sorguluyor. O yüzden kalem tutan eli demir gibi! Okurken yediğiniz demir yumruğun acısını, eline geçirdiği kadife eldiven nedeniyle, biraz geç anlıyoruz sadece.

Belirtmeliyim ki José Saramago’nun kendine özgü bir yazı dili ve tekniği var. En başta karakterlerine isim vermiyor. Karakterlerini ya meslekleriyle ya da belirgin bir özellikleriyle betimleyip diyaloglarını öyle kurguluyor. Konuşma çizgileri yok. Yalnızca nokta ve virgül kullanıyor. Başkaca noktalama işareti bulamazsınız kitaplarında. Virgül de, diyaloglarda karakterin konuşmasının bitiminde yer alıyor genellikle. Virgülden sonra diğer karakter konuşmaya başlıyor.

Cümle ve paragraf bitiminde de doğal olarak nokta var. Bu yazın tekniği okuyucuyu daha dikkatli olmaya zorluyor ama kitabın içine dalmanız da bu sayede çok kolaylaşıyor. Kitabın içine daldıktan sonra, son cümleyi okumadan kapağını kapatmanız mümkün olmuyor. Okurken su gibi akıp gidiyor kitap. José Saramago, romanlarının özünü hep son sayfalara gizliyor. Hatta en son cümleyi okumadan anlamlandırmanıza izin vermiyor. Bu yüzden büyümlü gerçeklik tarzında yazılmış kitapları, okuyucuyu büyük bir merakla, sabırsızca kitabı bir an evvel bitirmeye teşvik ediyor. Hem de epey haz alarak. Yazın tarzının en güzel yönü diyebilirim buna.

İncelemesini yaptığımız 2005 yılında yayımlanan “Ölüm bir varmış bir yokmuş,” kitabı, Saramago’nun diğer romanları gibi çok çarpıcı. Çarpıcı dediğime bakmayın aslında sarsıcı demek gerek. Yazı dili yine çok akıcı ve gerçeküstü öğeleri içerdiği için, sarsıldığınızı sonradan anlıyorsunuz. Kitap kısaca ölümün grevini anlatıyor. Adı bilinmeyen bir ülkede ölüm grev yapınca vadesi gelmiş 62.580 kişi bir türlü ölmüyor. Ayrıca romanda ölüm; kişiselleşerek (teşhis), dile (intak) geliyor.

Tüm diğer romanlarında olduğu gibi Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş’da Türkçeye erken anlatı diye çevrilmiş olan “Mizanabim” tekniği kullanılarak yazılmış bir roman. Bu teknik o kadar güzel ve ustaca kullanılmış ki, okuyucu yazarın zihninde dolaşüyor. Yazarın erken anlatıyla verdiği ipuçlarını çözerken kendimizi bulmacalı bir oyunun içinde buluyoruz.

Kitap yazarın diğer romanları gibi iktidarın (faşizmin, kapitalizmin, efendilerin) elinde bulundurduğu gücü yitirmemek için, yasa dışı işler yapabileceğini her fırsatta vurguluyor. Yönetim mafyayla (teröristlerle) gizli bir işbirliği içinde! Bütün kirli görevler mafyaya yaptırılıyor. Yöneticiler büyük bir kibirle yasaları çiğniyor ve astlarına çiğnetiyorlar. Böylece yazar, okuyucusunu devlet- sermaye ilişkisini daha doğrusu kapitalizmi ve neoliberalizmi sorgulamaya itiyor.

Herhangi bir dini inancı olmayan (ateist) usta kalem, asıl sorgulatmayı ise ölümün grevi sonucu tüm gereksinimi ortadan kalkan din (kilise) için yaptırıyor. Kitabın en çarpıcı kurgu noktalarından birisi burada kanımca! Ölümsüzlük dine gereksinimi ortadan kaldırıyor. Dolayısıyla ölüm grev yapınca, cennet ve cehennem de önemini bir anda yitiriveriyor. Bu durum önce zihnini bulandırıyor insanın. Bu bulanıklığı bilerek isteyerek oluşturmuş yazar. Okuyucu sayfalar arasında ilerleyip sona yaklaştığında “Ölüm iyi ki var” diyor. Demek zorunda kalıyor. Hatta yöneticilerden birisi “Eğer tekrar ölmeyi beceremezsek, geleceğimiz karanlık,” diyerek durumun vahametini ortaya koyuyor.

Ölüm; grevinden vazgeçiyor sonunda. Eflatun renkli eprimiş bir kâğıtla, geleceğini önceden bildirmeye başlıyor. Yazar, mektupların rengini özellikle eflatun seçmiş. Çünkü ölümün rengi! Bu eflatun eprimiş mektuplar kitabı okurken, Behçet Aysan’ın çok sevdiğim “Bir Eflatun Ölüm”adlı şiirini çağrıştırdı hüznle zihnimde. Kırgınım / Saçılmış / Bir nar gibiyim / Sessiz akan bir ırmağım / Geceden / Aynı gökyüzü aynı keder / Gidip / Yağmurlara durayım / Bütün derinlikler sığ / Sözcüklerin hepsi iğreti / Değişen bir şey yok hiç / Ölüm hariç / Aynı gökyüzü aynı keder.

Diğer yandan yazarın, I. Berman’ın “Yedinci Mühür” filminden esinlendiğini de düşünmeden edemiyorum. Ölümle satranç oynayan film karakterini özellikle!

JOSE SARAMAGO

ÖLÜM BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ

Ölümü kadın olarak betimlediği için, birçok kadın okuyucu yazara içerliyor. Oysa yazar, kadın hakları konusunda çok duyarlı. “Her zaman olduğu gibi, baş kurbanlar kadınlardır,” sözü yazara ait (Kabil kitabından alıntı). Kitapta bunun nedenini yine erken anlatım tekniği ile açıklıyor. Önce dilden bahsediyor. Fransızca, İspanyolca ve Portekizce de ölümün dişil olarak (İngilizcedeki “She” gibi) seslendirildiğini belirtiyor. Aslında ataerkil dil yapısına eleştirel bir atıf yapıyor. İkinci nedeni ise, Marcel Proust’un ölümü siyahlar giymiş şişman bir kadın olarak tasvir etmesi. Saramago’da Proust gibi, ölümü siyah giymiş kadın haline dönüştürüyor. Fakat Saramago’nun kitabında ölümün dönüştüğü karalar giymiş kadın, görevini yapmıyor, yapamıyor. Kadınlara ölüm görevini yakıştıramıyor ve meydan okuyor, hem dile hem de yazara. Kanımca kurgunun en vurucu yeri!

Eflatun mektup bir kişiye ulaşmadan sürekli geri dönüyor. Bir viyolonsel sanatçısına! Mektup ulaşmadığı için ölüm, sanatçıyı bir türlü öldüremiyor. Yazar özellikle Bach’ın çello süitlerinden söz ederek, XX. yüzyılın en önemli çello sanatçılarından biri olan Rus çellist Mstislav Rostropoviç’in kulaklarını epeyce çınlatıyor satırlarında. Kitabın yazıldığı sırada Rostropoviç (1927-2007) henüz hayatta.

Bir türlü öldürülemeyen çellist, çello çalarken, romanda şöyle anlatılıyor. “Buna karşın dünyayla vedalaşır gibi çalışıyor; hiç söyleyemediği şeyleri söyler gibi çalışıyor, yarım kalan hayallerini, gerçekleşmeyen arzularını, kısaca hayatı çalışıyor.”

62.580 sayısı da yazar tarafından özellikle verilmiş. Bizi Los Angeles yoluyla sanata ve müzik aletleri firması olan “Pearl River’a” götürüyor. “Sanat ve sanatçı ölümsüzdür” anlatısı satırlara bundan daha güzel nasıl dökülebilir ki?

Kaynaklar:

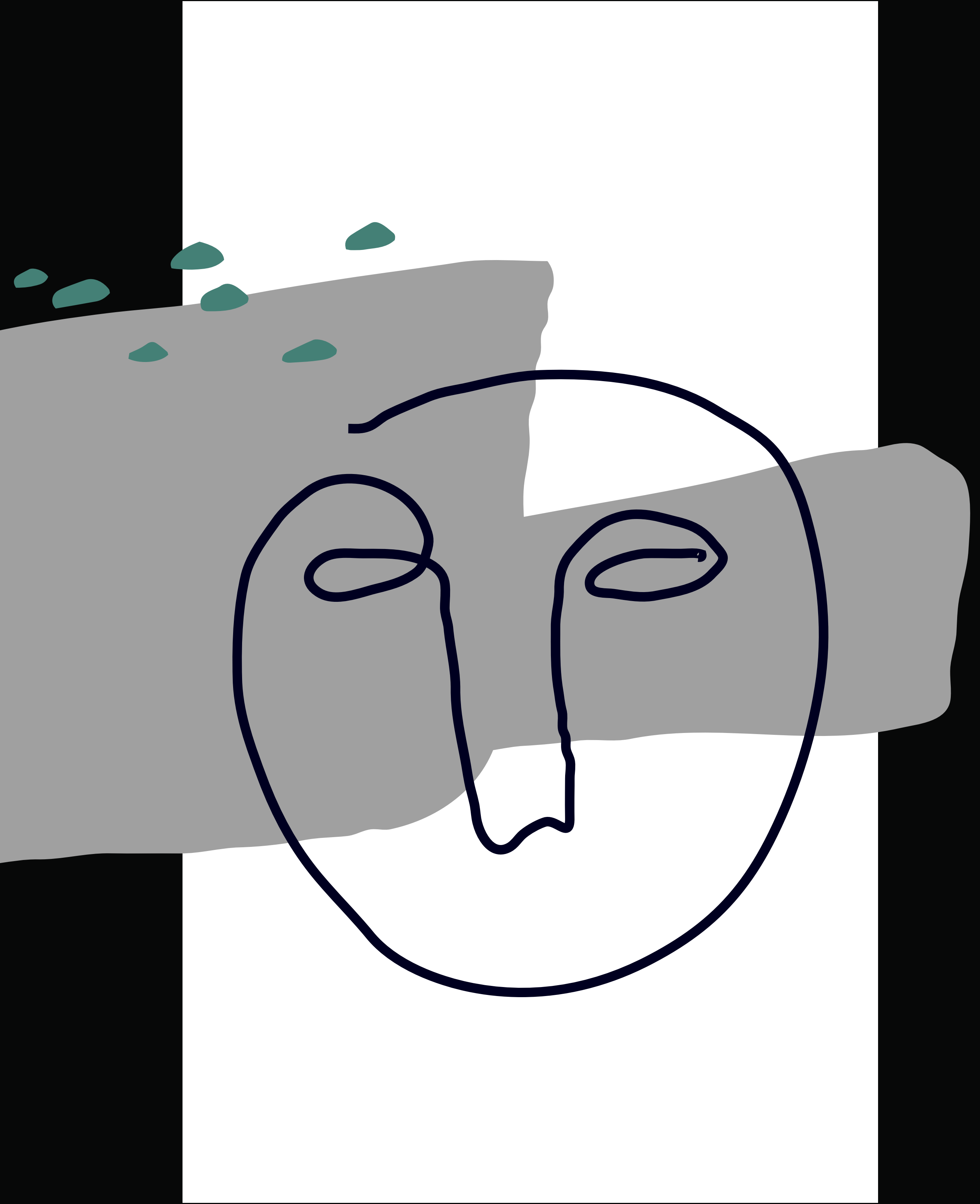
1.Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş, JoséSaramago, Kırmızı Kedi yayınları, 12. Baskı

2. Wikipedia

*Behçet Necatigil

"Ben mi?" Dedi Ölüm, içerlemis bir sesle. Öldürmek ha? Kesinlikle öyle bir şey yapmıyorum. İnsanlar muhakkak ki öldürülüyor, ama bu, onları ilgilendiren bir şey, ben yalnızca o andan sonrasını devralıyorum. Ne de olsa, insanlar ölmeden ölüyor olsalar, çok aptalca bir şey olurdu, değil mi?

Mort, Terry Pratchett

Umut Kaygısız Ölüm Ve Kalım

Az kalsın ufuk çizgisine saplanıp kalacaktı gözlerim, koşarak iskeleye tırmanan kadın elinde tuttuğu bardaktaki suyu denize dökmeseydi. Suyun içinde bir şey var sandım. Kim olsa öyle düşünmez miydi? “Musluk suyu” dedi Nilüfer. Bakışlarımı gizli gizli takip ettiği yetmezmiş gibi, birde ne düşündüğümü okumuştur. “Evindeki musluktan doldurduğu bir bardak su o” diye devam etti sonra. “Neden?” diye sormam için yanıp tutuştuğunu gözlerindeki eşsiz parıltıdan anlıyordum. “Altından batıl bir inanç çıkacağına adım gibi eminim. O yüzden sormayacağım neden diye.” Bıyık altından gülümserken, çokbilmişliğin bana yakıştığını düşünmeme sebep olan kişi de Nilüfer’den başkası değildi. “Aynen öyle. Ama bu bir şey değil. Bardağıyla birlikte suyu dökenler de var.”

Arkası güneşe dönükken bana bakıp gözlerini kısmasını hayranlıkla seyrediyordum. Kafasını iki yana salladı ve “İyi tahmin” dedi. Sonra ayaklarını yere sürterek, ufak çapta bir kum kütesini yanıma kadar getirdi. “Ama doğru değil. Denizlerin de sonsuz bir mezarlık olduğunu ve topraktan bir farkının olmadığını düşünürsen cevabı bulacaksın.”

Onu ilk defa kendime bu kadar uzak hissetmiştim. Gerçek çığ gibi büyümüştü o anda. Biz konuşurken, güneş bizi soyarken ve etraftaki kalabalık ikimizden de habersizken... Görmek bir yana, bakamamıştım bile ona. Gözlerimi kapatıp, ne söylediklerine katıldım ne de kendimi onsuz bıraktım. Bir cevap ya da karşılık değildi bu ama yine de söyledim: “Seninle konuşurken değil, en çok seni seyrederken yoruldum ben.”

Neyse ki o gün aradığım cevap uzakta değildi. Kıymetli bir yazarın ölümü ve öldükten sonra aramızda kalış biçimi bana denizi anlattı. Nilüfer sustu, deniz konuştu. Dalga seslerini yanıma alıp eve gittim, biraz kitap okudum. Kendiliğinden döküldü kelimeler ve kitabın sayfaları arasında gömülü kaldı düşüncelerim.

Yayınlandıktan sonra tüm dünyayı kasıp kavuran “Milenyum Serisi”, ölüm ile kalım meselesini kendi içerisinde yaşayan ve hikâyesini tersten yazan bir roman ordusu. Evet, tıpkı bir ordu kadar güçlü. Çünkü popüleritesine sırtına dayamayıp, yazarı Stieg Larsson’u ölümsüzleştiren dinamiklerle giyinip kuşanmış, çok zengin içerikli bir çalışma bütünü. Ne yazık ki İsveçli gazeteci, yazar Stieg Larsson yazdıklarının dünyada bıraktığı etkiyi hiç görememiş. Yayıneviyle anlaşmasına rağmen, ilk kitabı basılmadan geçirdiği kalp krizi neticesinde hayata gözlerini yuman yazar, ölüm kalım savaşını yazdıklarıyla kazanmış kazanmasına ama yaşamı boyunca aldığı ölüm tehditleri, o ve onun gibi mücadelesinden yılmayanlara ölümsüz olmanın kapılarını ardına kadar açmış. Cesaretle yazmak, her koşulda yazmak, hiç susmamak.

Çünkü bir yazar, yazmaktan vazgeçse bile düşünmeyi bırakamaz. Bu, gözlerimizi kapatsak bile dünyayı görmeye devam etmemizle aynıdır. Silinmez, eksilmez, hiçbir yere gitmez. Uyuyun, uyanın, rüya görün, düşleyin veya her şeyi gördüklerinizle sınırlayın. Hiç fark etmez. Hayat, hep anlatılası, sürekli zihnimizde biriken deneyimler bütünüdür ve bunlara bağlı oluşan düşüncelerimiz de bizim parmak izlerimizdir. Kimsenin olmazlar, ölsek bile bize ait kalırlar. Toprağın veya denizin altında yazarın bedeni ölümü temsil ederken; kitabı yeryüzünde, okuyucunun hayal gücünde, hatta zihin bulutlarının da çok ötesinde hayatta kalımın ta kendisidir.

“Ejderha Dövmeli Kız” ile başlayan seri, soluksuz okunacak bir suç gerilim romanı gibi gözükse de, hafife alınmayacak arka plana sahip. Stieg kendi düşünsel mücadelesini ana karakter Lisbeth Salander’de birleştirmiş sanki. Romanın da üzerine çıkan Lisbeth karakteri, sistemin bizlere dayattığı tüm kurallara karşı durabilen, özgürlüğünü sonuna kadar savunan ve her birimizin çok öfkelenildiği anlarda mecburen vicdanını uzattığı el frenini kullanmadan, direk gaza basabilen bir kadın. Onun isyanına, istediğini yapabilmesine, aykırı duruşuna ve en önemlisi, her koşulda sadece kendisi olmasına hayranlık beslemiştir kitabın okuyucuları.

Lisbeth'in serideki ilk görünüşü, uçuk kaçık, anoreksik, erkek gibi kısa saçlı, burnunda ve kaşında pirsing, boynunda da yaklaşık bir inç boyunda bir yabanarısı dövmesi olan, biri sol ayak bileğini ve bir diğeri de sol kol pazısını saran dövme halkalarına sahip bir kızdır. Ayrıca neredeyse tüm sırtını kaplayan devasa büyüklükte bir ejderha dövmesi de vardır. Son derece içedönük, asosyal, insanlarla iletişim kurmaktan veya arkadaş olmaktan hoşlanmayan bir karakterdir. Lisbeth, çok keskin bir zekâya, müthiş bir görsel hafızaya sahip ve dünyanın en önde gelen hackerlarından. Babasına düşmandır, biseksüeldir. Kendisine yapılan kötülüğü affetmez, kincidir. İntikam uğruna yapmayacağı şey olmayan bir karakterdir. Feministtir. Kısaca "kadınlardan nefret eden erkeklerden nefret eden bir kadın" diye tanımlanabilir.

Stieg şiddete karşı boyun eğmeyen duruşunu, boş zamanlarında kafa dağıtmak için yazdığı polisiye roman serisinde, milyonlarca okuyucunun ana karakteri benimseyip içselleştirmesiyle ölümsüzleştirmiştir. Aldığı ölüm tehditlerine kafa tutsa da kalp kriziyle gelen erken ölümü, düşüncelerinin Lisbeth’i sevenlerde kalmasıyla bizlere bir şeyi ispat etmiştir.

Kitap uçsuz bucaksız bir denizdir. Okuyucu ise elinde bir bardak suyla koşarak denize gelen ve bazen suyu bazen su ile birlikte bardağı da denizle bütünleştiren kişidir. Ne mutlu Stieg’e.

Kaynakça:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Lisbeth_Salander

Ne izlemeli

Örümcek

Örümcek ve Kız

Örümcek ve Kız, yollarını ayırmak üzere olan ev arkadaşlarının hikayesini konu ediyor. Lisa ve Mara, ev arkadaşı olan iki kadındır. Ancak onların ev arkadaşlığı, Lisa'nın tek başına yaşamaya karar vermesiyle sona ermek üzeredir. Lisa yeni bir hayata başlayamaya hazır olsa da Mara, bu değişime henüz hazır değildir. Bu süreç aynı zamanda dost olan Lisa ve Mara'nın arasında gerginlik oluşmasına neden olur. İki arkadaş arasındaki gerilim, Lisa'nın annesinin, bir usta ve çırağının, komşunun ve evin sessiz üyesi örümceğin araya girmesiyle bir azalır bir artar.

Aslı Esmâ Karaca

BİR AZ GELİR MİSİNİZ?

...(Seyircilere) “Biliyor musunuz öleceğinizi? Haberiniz var mı? Beyninize kıymık girmiş mi?(Zati’ye) Niçin yaşadığınızı da bilmiyorsunuz. Ölüm nereden gelecek? (Kapıya doğru) Burdan mı? (Pencereye) Şurdan mı? (Mendilini çıkarır) Ölüm bu mu? (Mendil düşer) Yanımda mı? İçimde mi? Yoksa ben mi onun içindeyim? Etin, kemiğin, kanın, sinirin ölümünü anlıyorum. Değişir, gider. Korkunç olan bu değil. Bunca yıldır aldıklarımız, biriktirdiklerimiz, topladıklarımız ne olacak? Kelimeler nasıl ölecek? Bu renkler? Bu koku nasıl ölecek?...”

Tiyatro oyunu, kaleme alındığı metin halindeyken yazın sanatına ait edebi eserdir. Sahnelendiği andan itibaren gösterim sanatlarına ait performatif bir eser haline gelir. Dolayısıyla “edebiyatta ölüm” başlığını bir tiyatro oyunu üzerinden ele almakta sıkıntı yoktur. Hele de tanınırlığı edebiyat üzerinden olan, oyun yazarlığıyla pek de bilinmeyen bir yazar söz konusu olduğunda...

“İlkin oyun yazışımı yadırgadılar. “Mizahçılığı, öykücülüğü küçümsüyor da...” dediler. Bunca yıllık uğraşımı küçümser miyim hiç, öper başıma korum kutsal ekmek gibi...

Nerden bileceklerdi, daha on dört yaşımdayken oyuncu olmak için Ertuğrul Muhsin Bey'e başvurduğumu? Boğazında düğüm, gözleri buğulu, dudakları bükülmüş bir çocuğun o kapıdan çıkışını Muhsin Ertuğrul da anımsamaz. Nerden anımsayacak... İlk şimdi açıklıyorum bunu; demek bu sırrı otuz üç yıl yalnız kendim için saklamışım.”

Gülmece ustası Aziz Nesin'in "tiyatroda ne yapmak istediğimi anlatan oyunlarımdır" diye tanımladığı "Biraz Gelir Misiniz? Bişey Yap Met ve Çiçu" da tuhaf bir tekinsizlikle gezinen "ölüm"ü izlemek oldukça ilginçtir.

Aziz Nesin, "Biraz Gelir Misiniz?" de bir "supi" ustası olan Mateh'in ölüme karşı dünyaya bırakmak çabasında olduğu "üstün ses"i anlatır. Supi, gerçekte olmayan bir müzik aletidir. Oyun kişileri Mateh, Zani, Bornok, Effer, Pinay, Şarey, Aşi, Cino...Gerçekte olmayan isimlerdir. Nesin, bu isimleri tercih sebebini oyun kişilerinin herhangi bir çağrışımla seyirciye bir gerçek kişiyi hatırlatmak istememesine bağlar:

"Bu oyundaki kişiler, aynı zamanda herkes, yine aynı zamanda hiç kimsedir, hepimiz ve hiçbirimiz, tıpkı sıfır gibi, sıfırın gerçeği gibi... İnsan zekasının en gerçeğe uygun, en doğru soyutlaması olan sıfır, nasıl hem doğada yok, hem doğadaki her şeyde var ve var olanları anlamamıza yardım ediyorsa, bu oyundaki soyutlamaları, sembolleri de gerçeği özünden kavramamıza yardımcı olsun diye kullandım."

Sabahın ilk saatleri başlayan Biraz Gelir Misiniz? in tabloları gece vakti biter. Döngü tamamlanır. Yeni günün doğumuyla Mateh usta gider. "Biraz Gelir Misiniz?" diye çağırın ses, ölümün sesidir. Supi ustası Mateh'in bütün çabası yeryüzüne sesini bırakmaktır. Öldükten sonra sesinin yaşaması için çalışır oyun boyunca Mateh usta. Aslında bu ölümlerle bir savaştır. Ölüme yenik düşmemek için ona olabildiğince karşı koyar ve "ses" ini bulmadan gitmek istemez.

"Bigün öleceğiz... Öldüğüm zaman düşünsene... Benim sesim yaşayacak. Güzel değil mi bu? Sesim yaşayacak... İşte bu, Mateh Ustanın yaptığı supi, diyecekler. Dünyanın en büyük supicisi..."

Oyunun sonunda Çağırın Ses'in, "Mateh Usta... Mateh Usta... Biraz gelir misiniz?" seslenişi, Mateh'in mükemmel sesi çıkaracak perdeyi supiye yerleştirecek olan gelecek nesillere bırakıp ölüme gidişini imgelerken aslında şöyle der:

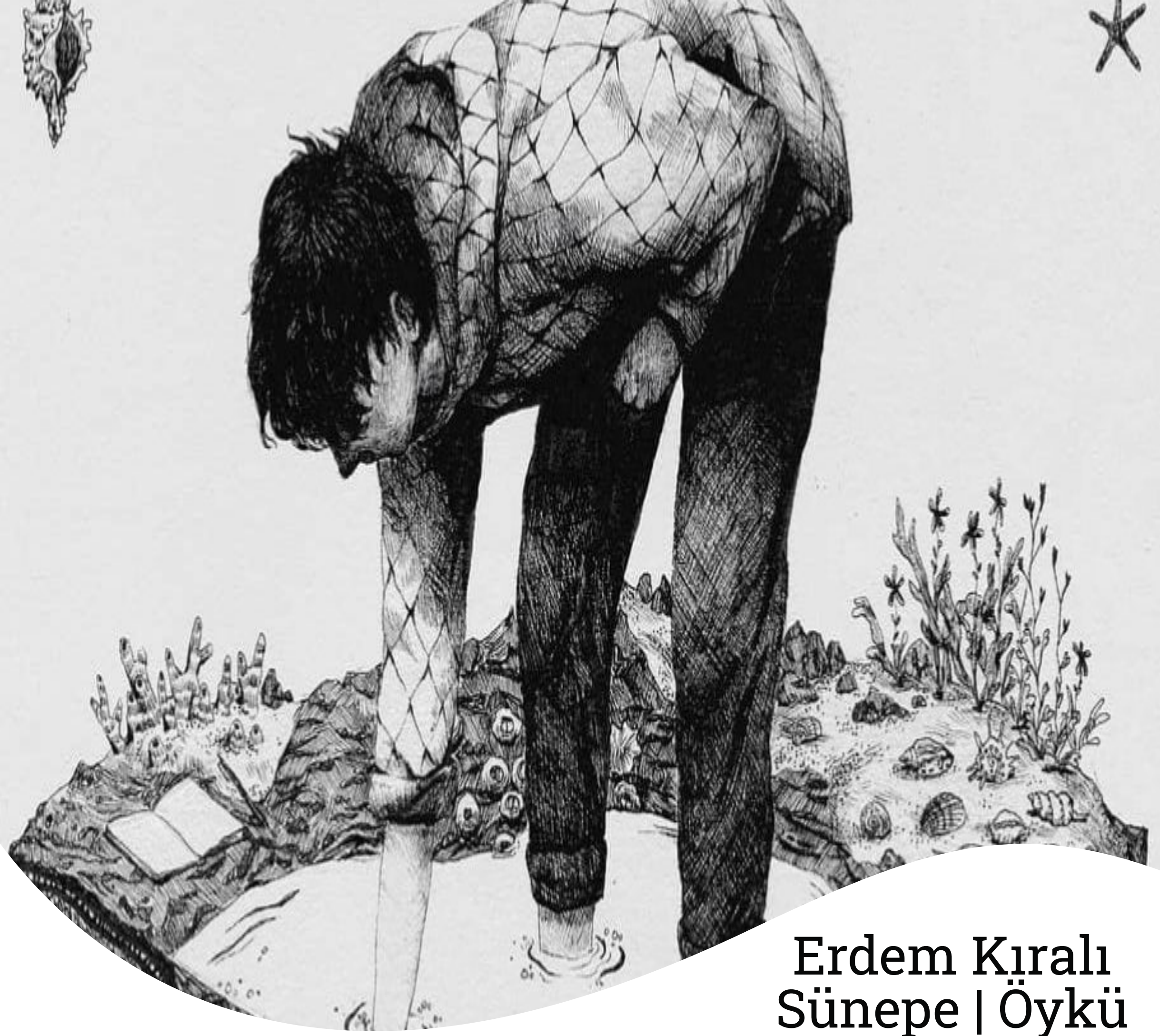
Her oyun ilk perdeden önce başlamıştır

Hiçbir oyunun sonu değildir son perde

Her ilkten önce başlamış

Her sondan sonra yürüyor yaşam

Hiçbir yazımın sonu değildir nokta...

Erdem Kırılı Sünepe | Öykü

“Sünepe!” dedi bana. Hem de bana. Hem de yüzüme. Yüzüme yüzüme. Geri dönüşü yoktu artık. Satır belimdeydi. Sünepe dedi bana ha? Satır artık elimde, belimde değil. Katil olmak kolay sonrası zor; gelir ya gece sureti mevtanın. “Ne yaptın abi bana?” der. Kafası karpuz gibi yarılmış, satır kenetlenmiş kafatasıyla. Git desen gitmez, kal desen kalmaz, burnundan beyni gelir bir yandan bir yandan da “Ne yaptın sen bana abi?” der. Ulan bana sünepe dedin. Yüzüme dedin. Yüzüme yüzüme dedin. Satırı kafaya yedin. Bunu yıkarken kafasına poşet geçirmişler. Yarığı kapatamadıkları için, beyin parçaları akmasın diye. Esasında mobilya zımbası ile zımbalayacaklardı. Hani o paslanmayanlarından, sonra rahat rahat yıkarlardı.

Mezarlıkta keman çalan bir karı koca ile karşılaştım. “Neden burada müzik icra ediyorsunuz?” dedim. “Bizi eleştirmeden dinleyen sadece ölümler.” dediler. İki bunak, Beethoven’den hallice, mezar taşlarından notalar okuyormuş gibi onlara bakarak çalışıyorlardı. Benim göremediğim notalarla benim ölüm marşımı çalışıyorlardı. Benim marşım, sadece ben ölünce çalınacak olan o marş. Viyolonsel ve kemanların vals ettiği marşım. Melekler huşu içinde bekliyorlar marşımın bitmesini. Bitince paketleyip götürecekler beni hak ettiğim yere.

Savaşta kaçmadım ama savaşmadım da. “Benim savaşım değil” dedim, dışında kaldım. Tüm dünya girdi içine, ben dışında kaldım. Bir zorbanın arkasından milyonlar ölüme gitti, bıyığı bile yarım olan adamın kölesi oldular ahmaklar. O bana “Sünepe!” dedi. Hem de yüzüme yüzüme dedi. Ne yapacaktım başka. Evet, savaşmadım, öldürmedim kimseyi sebepsiz yere. Ama çaktım satırı onun kafasının ortasına, çünkü bu kez bir nedenim vardı.

Kemanlar viyolonselleri ne kıskanıyorlar, onları bastırmak için daha kalabalık gelmişler şefin orkestrasına.” Ne çalalım?” dediler, “Şefin tabağını çalın.” dedim. Abuk abuk baktılar yüzüme. Hadi de. Desene sen de bana “Sünepe!”. Sonra ne olacak o keman yayı gör.

Şansölye asla tek başına bira içmezdi. “Prost!” diye bağırdığında mekânda kim varsa kadehlerini kaldırır onu geri prostlardı. Gelmedik yüz yüze, göz göze bir kez bile ama gelseydik, o da deseydi bana “Sünepe!”, hele de yüzüme yüzüme. Ha işte yarım bıyıklı o mavişi orda indirirdim bira şişesiyle. Fransız kızlar, İtalyan pizzacılar ve Polonyalı dansçılar, hepsi bana şükran duyarlardı. Bu iki bunağın bana bestelediği marşı, mezar taşımın yanında dinlerlerdi. Dünyanın içine eden de bir deli, o deliyi yok edecek de ancak bir deli. Delinin hakkından deli gelir. Deliyim evet ama sakın, sakın bana “sünepe” deme. Hem de yüzüme yüzüme. Keserim, yakarım, önce keserim, sonra yakarım. Bir mezarın bile olmaz ki sevdiklerin gelsin de sana dua etsin. Öyle kayıp ilanlarında resmin, onlar da ancak ona bakıp bakıp ağlaşırlar. Bilmezler ki küllerin hangi kırlarda hangi çiçeklere hayat olmuştur. O çiçeği çekip koklarlar ama alamazlar senin kokunu. Ben yazarsam kaderini, okuyan okuduğuna pişman olur.

Elbet barış diye beklenen, arzu edilen bir süreliğine gelecek. Ama bir süreliğine. Bıyığı tam olsa da akli yarım olan, arkası tam olsa da insafı olmayan başka bir adamı başlarına taç yapacak bu salaklar. Evet hepsi salaklar. Dünyayı kullanma kılavuzunu okumadan kullanmaya kalkan salaklar. Bozulunca da yenisiyle değiştiremeyeceklerini anlayacak salaklar.

Değiştirin şu şarkıyı dedim bunak karı kocaya. “Biz başka nota bilmeyiz, ezelden beri bunu çalarız.” dediler. Ama hani benim marşımdı bu. Hani sadece ben ölünce, nasıl yani, boşa mı kuruldu bunca cümleler. Bakmayın lan şaşkaloz şaşkaloz. Devam edin bildiğinizi çalmaya. Es vermeyin portrede yazıyor olsa da. Hele art arda iki es hiç vermeyin. Es-es, nefret... Es-es, çocuklar ölü... Sessizlik her yerde. Suçlular es-es... Pas geçtiler, anlaşmalar, mahkemeler, sembolik infazlar, kadınlar kocasız ya da kolsuz bacaksız. Resimlerde çizgili giysili insanlar, kurumuşlar deri kemik, vagonlarda istiflenmişler, ocaklarda yakılacaklar. Ah o yarım bıyıklı, bana bir “Sünepe!” deseydi. Yüzüme yüzüme deseydi. Satır belimde tekrar, elimde değil. Bekliyorum nasıl olsa çıkacak tüm salakları arkasına takacak biri daha. Desin demesin, satır sonrasında yeniden elimde. Sonra da kafatasına monte. Bir satır yeter dünyayı kurtarmaya; en azından bir süreliğine.

“Arda Kalmanın Hüznü” Metem Zeynep Eşin

“Bilmeyen ne bilsin bizi?
Bilenlere selam olsun!”

Paris Mayıs 68 ayaklanmasıyla pik yapan 1966-70 dönemi, dünyada toplumsal muhalefetin doruk yaptığı yıllardır. Tüm Avrupa’da yükselen öğrenci, işçi ayaklanmaları; ABD’deki Vietnam’daki Amerikan saldırganlığı karşıtı kampanya, siyahî liderlerin öldürülmesiyle perçinlenen öfke patlaması; ABD’nin Küba Devrimine karşı Domuzlar Körfezi çıkartması, 1967’de Che Guevera’nın Bolivya dağlarında öldürülmesi, Latin Amerika’daki ayaklanmalar, Filistin’deki kurtuluş hareketi, Afrika’daki ulusal kurtuluş mücadeleleri...

1968 ile kendisini aşikâr eden emperyalizme ve kapitalizme karşı genel başkaldırı havasından Türkiye de kendi dinamikleri içinde nasibini almıştır. İşçilerin grevleri, köylülerin toprak işgalleri, öğrencilerin antiemperyalist eylemleriyle bir arada ele alındığında 1968, Türkiye tarihinin önemli devrimci dönemlerinden biri olarak tanımlanabilir.

Aslı Esmem Karaca, “Metem”de;

Öğrenci hareketlerinin ortasındaki bir Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)lünün, stadyuma yazılan “Devrim” yazısından Amerikalıların kaçırlmasına; Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) davasından idamlara; Taylan Özgür, Sinan Cemgil, Ulaş Bardakçı, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan gibi ODTÜ’lü gençlik hareketi liderleriyle yaşadıklarından, Deniz Gezmiş ile hücre arkadaşlığına giden yolculuğunu ve “arda kalmanın” hüznünü anlatıyor.

Dönemin birincil tanıklarından olan Metem Ertekin anlattıklarıyla, Aslı Esmem Karacanın kaleme aldığı “Metem” anlatı kitap türünde bir eser. Kitapta oldukça edebi bir dil kullanmış. Normal şartlar altında tarihî tanıklılara yahut olaylara dayanan kitapların okunması zor olabiliyor fakat Aslı Esmem Karaca akıcı ve sade üslubu bu okuma zorluğunu ortadan kaldırmış. Bir solukta bitireceğiniz bu 68 hikâyesi aynı zamanda, yazarının gençlere ve gelecek nesillere aktarılmasını umut ettiği bir yazılı tarih çalışması.

“Tarihten öğreneceğimiz tek şey; insanların asla tarihten hiçbir şey öğrenemeyeceğidir.” diyen Hegel’e inat, bir umut...

Nuray Narbay

Memento Mori

Sanatı bugüne kadar hep güzellik, yaşam, idealize edilmiş bir varoluş üzerinden anlamlandırdıysak da bu kez tüm bu artı kutbun diğer tarafına ölüme, yokoluşa, bu apaçık gerçeğe nasıl baktığı ile ilgilenelim.

Duygularının ifadesi olarak türlü çeşit enstrümanla hayata iz bırakmaya çalışan insan kaçınılmaz kaderini ve bu adına ölüm denen kaderle nasıl baş ettiğini, onu nasıl değerlendirdiğini elbette yine sanatla anlatmıştır. Dolayısıyla da ölüm sanatın her daim ana konularından biri olmuştur.

Sanatın bu yönüyle irdelenmesi; insan, kahramanlık, doğa, fikir, sorgulama, yaratma gibi soyut ve somut konularla dolayısıyla sadece varoluş ve yaşamla ilgilenen tektip bir yapı olmadığını anlamamıza da faydalı olacaktır.

Klasik antik çağ filozofları herkesin eninde sonunda deneyimlemesi gereken kaçınılmaz o son anda yaşamın inceliklerini anlamak için derin bir arzuya sahiptiler. Platon Phaedo'da " aslında ölü olmak ve ölmekten başka birşey olmadığını" söylemiştir. Bir başka filozof Demokritos, eğitim olarak mezarlıkları ziyaret ederek yalnız yaşamıştır. Bu filozoflar hayatı daha iyi değerlendirebilmek için varoluşun geçici doğasının her zaman akılda tutulmasının gereğini hatırlatmaktadırlar. Savaşla, salgın hastalıklarla sürdürdüğü hayatta kalma mücadelesinde insan, ölüm üzerine düşünürken onu hatırlatan nesnelere yavaş yavaş fırçasından tuvalerine aktarmaya başladı. Avrupa resminde özellikle hristiyanlıkla beraber ölüm, diriliş, nihai yargı, nihai son gibi temalar giderek çoğaldı. Sadece ortaçağ değil, barok ve rönesans dönemlerinde de bu konu defalarca tuvalerde resmedildi, heykellerle tarihe dipnot olarak bırakıldı.

Bu da sanatta Memento Mori nin ışığında faniliğin irdelendiği, hatta seçici bir bilinçle insanların nesnelere ve lükse olan bağımlılıklarını fark etmeleri ve yaşamın geçiciliğine uyanmaları için yapılan eserlerin yükseldiği bir dönem oldu. Sanatçılar insanın ölüm karşısındaki kırılganlığını fark edip onunla cesurca yüzleşilebilmesi için 16 - 17. yüzyıllarda adına Vanita denen bir akım daha yarattılar.

Gösteriş, kibir , boşluk, hiçlik anlamlarını barındıran akımla yapılan natürmort resimlerde çürüyen meyveler, sessiz enstrümanlar, baloncuklar, yine kafatasları, sönmüş mumlarla doğanın, maddenin fanilikten ibaret olan çürümeye, yok olmaya, sessiz kalmaya mecbur yapısını resimlerine aktardılar.

İnsanın fazla övünen, kendine hezeyan yaratacak kadar aşırı dünyeviliğin getirdiği güçten başını kurtarması gerektiğinin altını çizen bu akımın belkide en etkili eserleri “ Danse Macabre / Ölüm Dansı” temalı tablolardır. Her sınıftan insan, çocuk, yaşlı, köylü, kral demeden son danslarını daima ölüm kavalileri ile yaparlar. Ölümün hayatı eşitlediği, şaşmaz sonun maddi varlık, güç, masumiyet, tecrübe gözetmeksizin herkesi aynı parçada dansa kaldırdığı görülür.

Sonuçta tarih boyunca filozoflar, yazarlar, sanatçılar, insan dahil tüm maddi varlık aleminin faniliğini, ruha odaklanma ihtiyacının gerekliliğini anlatıp, bu düşünceyi uyandırabilmek için de hikayelerinde, fikirlerinde, tuvallerinde sırladıkları emareleriyle ve hatta kendilerini o resmin içine koyarak bu konuyla ilgili üzerlerine düşeni yaptılar.

Sanatın sadece idealarla, güzellik ve keyifle değil yaşamın en büyük meselesi olan ölümlüyle yine yaratım üzerinden sulh ettiği, korkmadan yüzleşebildiği de görülmektedir.

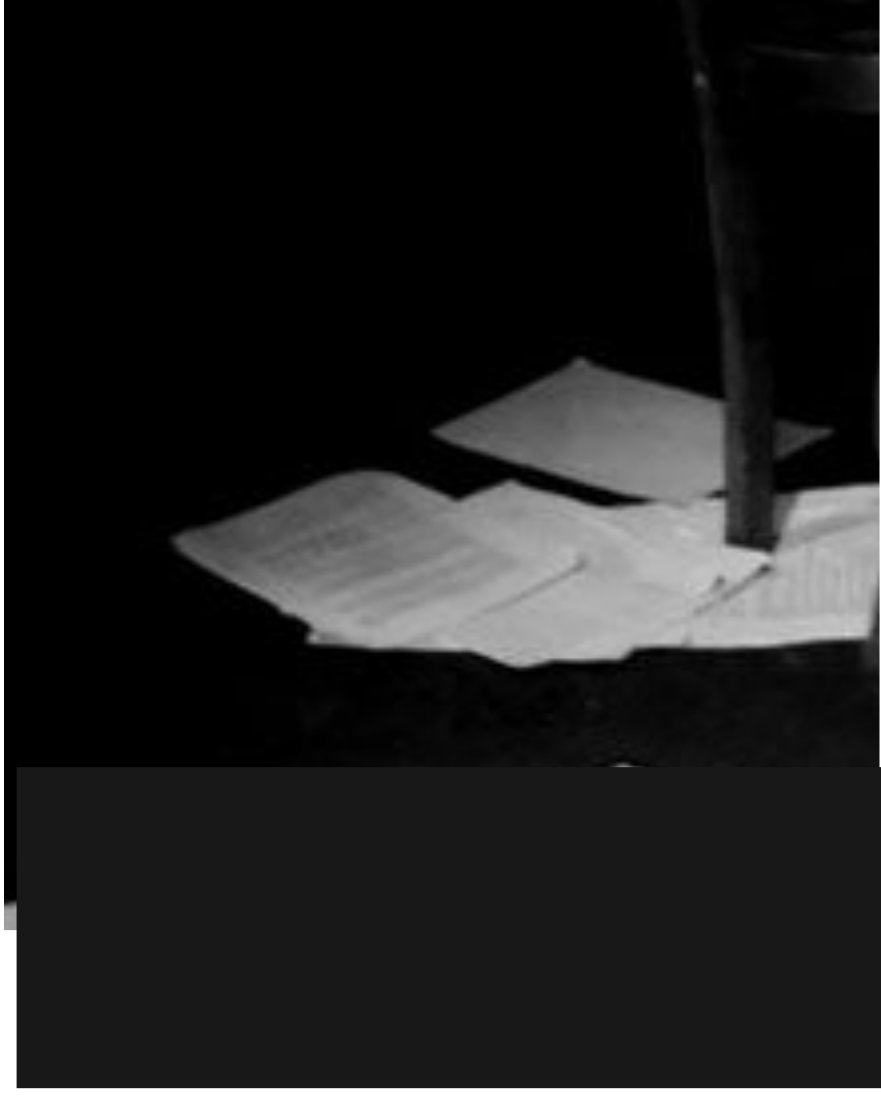
Günümüzde hala beşeri hayatta ölüm gerçeğini yadsıyan, hiç ölmeyecek gibi hırsla yaşayan insanlara yaşamın süreksizliğini hatırlatmak, gösterişsiz, sade, buraya geliş amacına yönelmiş bir zihin ve kalple ancak varoluş tuzaklarından kurtulma şansı olduğunu fısıldayan bir cümledir bu Memento Mori,

Ölümlü olduğunu unutma...

Tiyatrolarda...

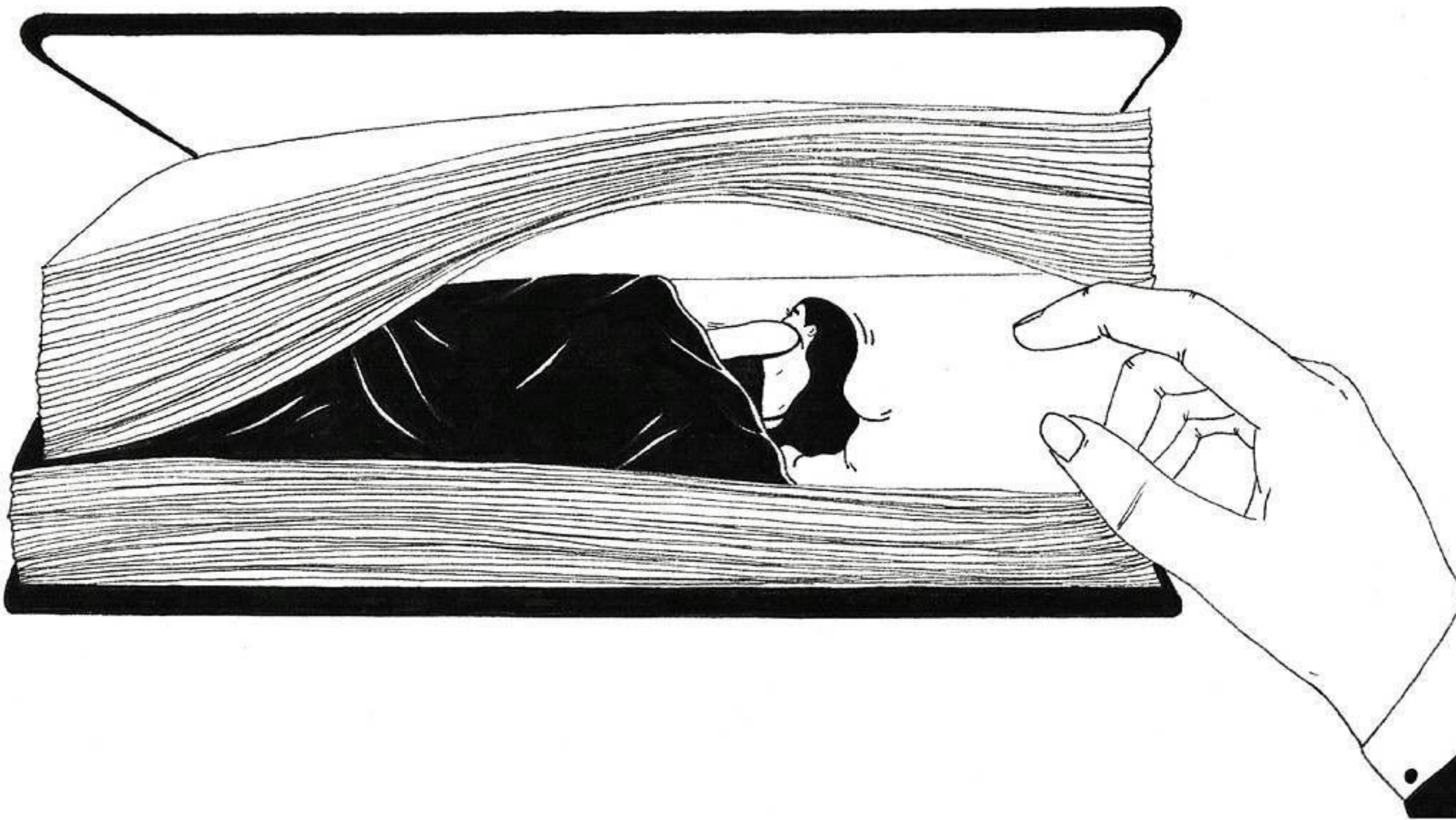
PALTO

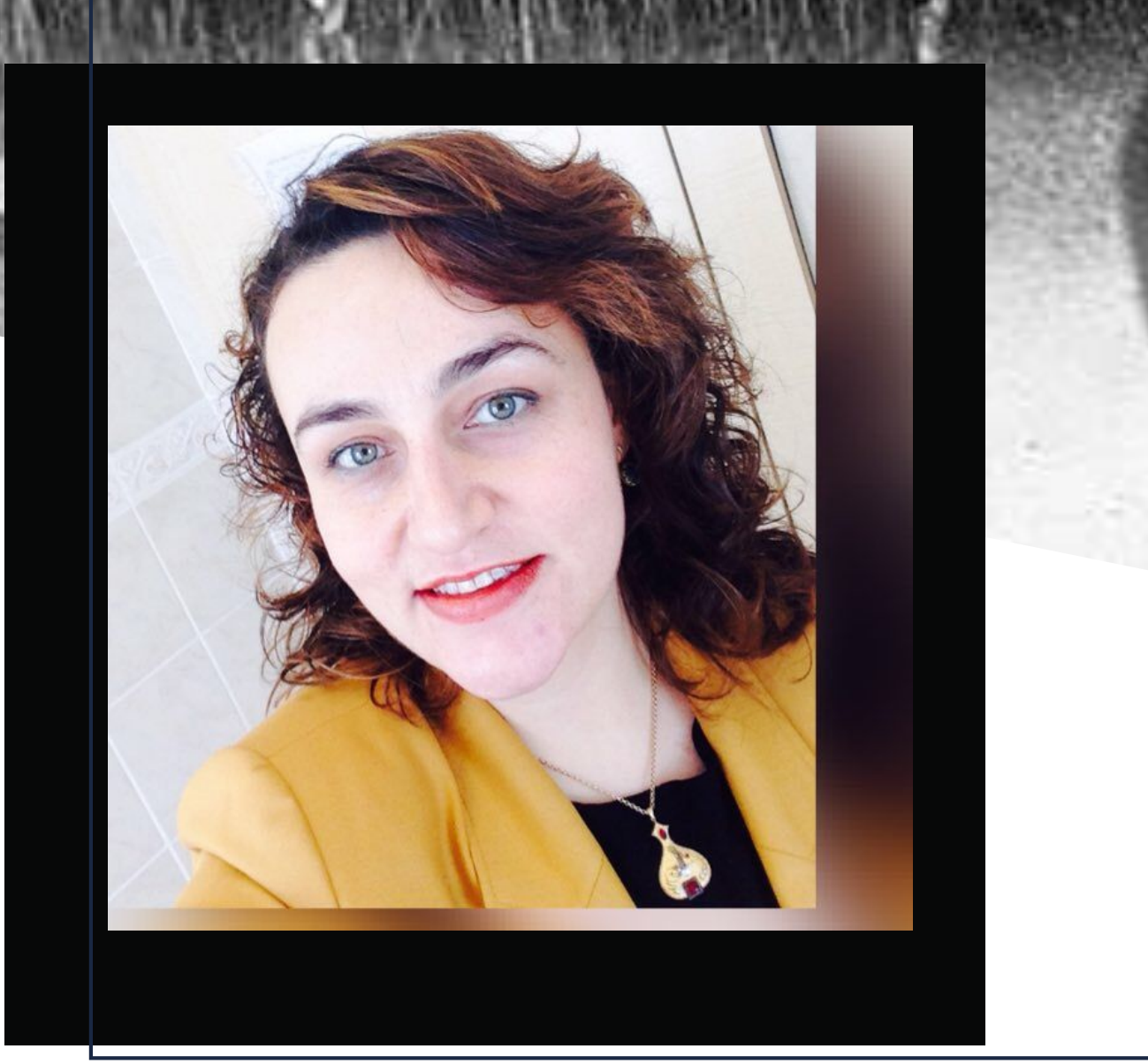

"Kahkahayla Gözyaşı Arasındaki Sosyal Sınıf Çelişkisi ve Aşk" alt başlıklı oyun, Nikolay V. Gogol'ün "Palto" öyküsünden oyunlaştırılmıştır. Yaşadığı dönemin Rusya'sının soğuşunu, kötülüklerini, çarpıklıklarını, gülünç durumlarını sergileyen Gogol'ün, olanca özverisiyle edindiği paltosunu çaldıran küçük bir memurun (Akakiy Akakiyeviç'in) üzüntüden ölmesini anlatan "Palto"susu...

"Bir Palto, biliyorum size delice gelecek ama hava o kadar soğuktu ki, soğuk ciğerimi bile donduruyordu... Raton, kaston, ayı, kedi, tilki, sonra hermin, bütün bu derileri insanlar kendi derilerinin üstüne koyuyorlar. Gereкли olmayan bir şeye sahip olmak. Çok güzel! Aferin! Ama ne güzeldir onlara dokunmak, okşamak, yumuşacık..."

Ve gariptir ki böyle başlamaz şiirlerim
Aşk getirdin bana avuçlarında ki çizgilerinden
Sen! heykel gibi bir çocuksundur, o denli bir delikanlı
Gençsindir! Oyle genç öyle başına buyruk biraz da deli
Aşık olmak için sessizliğin yeter
Lügatını bilmeden şiirler söylüyorum sana, usulca dinliyor gözlerin...
Gözlerin! Bir dağ çiçeği; menekşeye çalar...
Ne Kalabalık bakarsın manzaraya
Gözlerin! geceyi ikiye böler,
Her defasında elinde; şehri getirirsin bana,
Şehirde oturur bizimle aynı masaya
Ve sonra bir tabak, iki kadeh daha...
Ruhun bir yaz gecesi, saçların bir ılık şarap
Kuşluk vakitlerini getir bana
Sen de bir hava var, beni kendine hapseden hava!
Burnumda merhametinin kokusu...
Sabahlarımı çal, tek tek say kırmızıları...
Yağmur yağıyor hissimizin üzerine, ıslak anılarımız
Yüzüm ellerinde, bölüşmüşüz ekmeği,
Bazen dalıyoruz derin denizlere ezberlemişiz tüm dalgaları
Şiirimiz var Kafiyesiz...
Ama olsun bir ellerin de bana yeter
Şaşıyorum beraberken gamsızlığımız mirastır birbirimize
Sabahlar kadar güzeldir gülüşlerimiz
Gözlerinin ucu ışıldarken anlatıyorsun bana iştahınla
Dilimin ucunda sözlerin
Bakışların var bir de benim yüzüm en ücra köşesinde ruhumun
Arada bir çocuk çocuk bakıyorsun bana
Gözlerinde içiyorum tomurcuk kokan akşamları
Çekinerek çalıyorum tahta kapını
Uç defa kırmızı
Sonra bir bakıyorsun
İkiye bölüyorsun gençliğimi...
Sokak sokak seviyorum seni
Kayıp adresindedir alnımın yazısı...

Yaşamak (Ikiru)

Handan Kılıç

1952 yapımı Akira Kurosava'nın yazıp yönettiği bir film den bahsetmek istiyorum: Ikiru yani Yaşamak.

Sinema nedir konusunda bir okul vazifesi görebilecek kült filmlerden olan yapım Berlin başta olmak üzere çeşitli festivallerde ödül almıştır. Leo Tolstoy'un İvan İlyiç'in Ölümü adlı romanından fırlayıp çıkmış gibi duran baş karakter Watanabe'nin büroksiye sıkışmış hayatını anlatır.

Mottosu için herhalde şu cümleyi telaffuz edebiliriz: "İnsan ne için yaşar?"

Bu soru hayatımızın merkezi olacak kadar önemliyken vaktimiz okullarda hiçbir şey öğrenmeden, aile içinde ve arkadaş arasında, şimdilere ise internet oyunları ile vakit öldürerek geçiyor. Sonra zaten eğer şanslıysak bir iş bulup ona teslim oluyoruz. Oysa iş, insanın hayatını, enerjisini, gençliğini yutan bir yılan adeta.

Bu film otuz yıllık memur olan bir daire başkanının sıkıcı hayatında kırılma yaratan bir olayla başlıyor. Karısı öldükten sonra tam yirmi yıldır hiç izin kullanmadan çalışan küçük bir bürokratın mide filmi görüyoruz önce. Yönetmen bize henüz kahraman hastalığından haberdar değilken onun kanser teşhisi alacağını duyuruyor ve seyirciyi öne geçirerek tragedyanın kurallarını yıkıyor.

Filmin ilk yarısında az karakterle kahramanın yalnızlığını ve rutin hayatını izliyoruz. İkinci kısımda ise film hızlanıyor, sahnelere giren çıkan karakterlerini sayısı artıyor. Çünkü karakter ölümün kıyısına geldiği vakitte hayatı sorgulamaya başlıyor, dışarda akan hayatı fark ediyor.

Sinematografik açıları başarılı olan film, metaforik diliyle çok şey anlatıyor. Mesela kahramanımız Watanabedaha filmin başında saatine bakıyor. Bu sinema dilinde ölüm simgesidir hele de kendi saatine bakıyorsa...

Filmde bir anlatıcı var. Küçük memur kahramanımızdan bahsederken; “Hiç tatile çıkmaz, çıkarsa belediyenin ona ihtiyacı olmadığı anlaşılır” diyor. Bu aslında hepimizin geçtiği bir yoldur. İlk gençliğini ağır eğitimlerle harcayan, daha sonraki vakitlerini de bu eğitimin neticesi olarak kariyerli işlerde yükselmek için geçiren birçok bürokrat ve beyaz yakalı, önce eğer o olmazsa işler bozulur, bütün yük kendi sırtındadır diye düşünür. Kendini buna inandırır ki devam edebilsin. Bu insanın kendine söylediği en büyük yalanlardandır. Zamanla kahramanımızın yalanına dönüşür hayatı. Mecburen yerinden ayrılamaz hale gelir. Ancak ömrü vefa eder de emekliliğini görürse ya da bir şekilde işinden olursa, dünyanın da eski iş yerinin de ona hiç ihtiyacı olmadığını anlar her insan. Yine de bunu kendine itiraf edemez, yapıp ettiklerini anlatan sıkıcı bir ihtiyara dönüşür. “Her şey için çok geç” diye hissettiği zamanlarda “Ne yaptın bugüne kadar?” diye düşünür. Yaşamak denen aldanışın ne olduğunu sorgular, tabi cesareti ve ferasetini bir televizyon kumandası karşılığında bırakmadıysa. Kahramanımız da vaktinde idealisttir ancak bürokrasi bütün heyecanını yok etmiştir. Bunu, yazdığı verimlilik raporunu çekmeceye atmış ve müsvedde olarak kullanmasından anlarız. Tıpkı sistemin onu ve heyecanlarını buruşturup attığı gibi o da hiçbir şey yapmadan işe gelip gider. Çünkü makam sahipleri orayı korumak için hiçbir şey yapmamaları gerektiğini sisteme dahil olduklarında öğrenirler. Daire başkanının, doktora gideceği için izinli olduğu gün mahallelerine bir park yapılması için başvuruya gelen kadınlar o bölümden o bölüme sürüklenir. On bir memurdan geçtikten sonra kadraj bize bürokrasinin hiçbir şey üretmediğini bir kez daha göstermiştir.

Sonuçlarını almak için hastanede olan kahramanımız önünden geçen her sedyede yatanları görünce akıbetinden endişe eder. Hastaneden çıkar, sessizliğe bürünmüştür. Caddede arabalar gelip geçmektedir, sistemin devam ettiğini, hayatın gürültülü bir şekilde aktığını gösterir yönetmen.

Filmde Hiroşima sonrası, atom bombası neticesinde çok yaygınlaşan ve henüz tedavisi bulunmadığından o vakitler en sık ölüm nedeni kanser üzerinden yaşamın önemi vurgulanmıştır.

Karakterimiz yirmi yıl önce karısı öldüğünden beri hayatını adadığı oğlu ve gelini ile birlikte yaşamaktadır. Gelini daha rahat bir hayat sürmek için adamın emekli ikramiyesini beklemektedir. Hırslı bu kadın eşini de sıkça babasına karşı doldurmaktadır. Bu nedenle gelini ve oğluya hastalığını paylaşmaz. Anlatabileceği tek kişi hayat arkadaşıdır ve o da öldüğünden içine kapanır. Ustalar kahramanımız için sinema tarihinin en iyi babasıdır derler. Ama oğlunun tavırları bu zamana kadar kendi için yaşamamış olmasının hata olduğunu göstermektedir.

Önce kendini içmeye verir. Bara giderken yanına bir kutu hap da alır. Bir an intihar edeceğini düşünürüz. Ancak orada içmekte olan ve uykusuzluktan bahseden yazara verir bütün ilaçlarını. Buda kahramanımızın kendi tercihi ile ölmeyeceğine yönelik bir işarettir. Yazarla sohbet ederken kendine çok öfkeli olduğunu birkaç güne kadar asla hiçbir şeye para vermediğini anlatır. “Kanserde içki içmeniz delilik” diye uyarmasına rağmen “Belki bir süre unuturum” der. Bir çeşit kendinden intikam almak ve sarhoşluğun konforundan istifade etme isteği ağır basar. Yazar da kendini şöyle tarif etmektedir: “Ben anlamsız romanlar yazan pişmemiş bir yazarım, talihsizliğin asaleti üzerine söylemlerle büyüdüm.” Film, hepimize hayatın tek gerçeği olan ölüme, sanki hiç bize gelmeyecekmiş gibi uzak yaşadığımızı ve ciddi risklerden biriyle karşılaşmadan öleceğimiz bilincine erişemediğimizi hatırlatıyor. Yaşamı anlamlı kılmak için illa kıyasına gelmenize gerek yok diyor.

Yazar kahramanımızı bardan çıkınca kumarhaneye götürüyor. Bu durum hâlâ Japonya'nın Amerikan işgalinde olduğunu anlatıyor. Filmde hiçbir yerde Japon müziği yok. Bu özgür olmadıklarına işaret. Kendi kültürlerini yerleştirmek, Japonya'yı yozlaştırmak için LasVegas misali bir bölge bile kurmuşlar. Hatta Hollanda'nın meşhur caddesi ilk kez orada hayata geçmiş. Hollandalı gençler Japonya ziyaretlerinden sonra esinlenerek kendi ülkelerinde oluşturup meşhur ediyorlar.

Kahramanımız hayatında hiç yapmadığı şekilde “Serkeşçe” ve cimrilikten uzak para savurduğu geceden sonra dışarı çıktığında başındaki şapka uçuyor. Bu sinema dilinde düşüncelerinin değişeceğini haber veren bir metafor. Bardan çıktığında tekrar arabaların içinden geçerken bu sefer kendisini arabaların önüne atıyor ve o akış denen sistemin baskısını artık umursamadığını fark ediyor seyirci. Hastaneden çıktığında trafiği beklediği gibi beklemiyor artık. Ayıldığında yaşamın anlamı kendini eğlenceye vurmak değil, “bir amaç bulmalı, çocuğumu büyüttüm, şimdi kalan altı aylık ömrümü öyle iyi değerlendirmeliyim ki, faydalı olayım” diye düşünüyor. İşe dönüyor ve orada genç bir kadınla karşılaşılıyor. Bu kız memuriyetten istifa edeceğini anlatırken, “Bir buçuk yıldır buradayım, hiçbir şey olmuyor, hep aynı şeyler, otuz yıl bu iğrenç yerde, düşüncesi bile insanı öldürür.” deyince kızın peşinden sürükleniyor. Ona istediği birkaç hediye alıyor. Faydalı olduğunu hissederek onunla vakit geçiriyor.

Ve sonra “Leitmotiv” olarak kullanılan şapkayı tekrar görüyoruz. Bu sefer yeni bir şapkayla yaşam amacını bulduğunu fark ediyoruz.

Filmin başında bürokrasinin bugün git yarın gel dediği kadınlar mahallelerine bir park yapılmasını istiyorlar. Ancak sistem o kadar yavaş işliyor ki, bir türlü sonuca ulaşamıyorlar. Daire başkanımız son altı aylık ömründe yaşam amacı haline getirdiği bu park için bürokrasiye savaş açıyor. Bu uğurda mafya ile de mücadele ediyor. “Seni böyle ezmeleri canını sıkıyor mu?” diye sorduklarında çok can alıcı bir cevap veriyor:

“İnsanlardan nefret etmekle uğraşamam, buna vaktim yok”

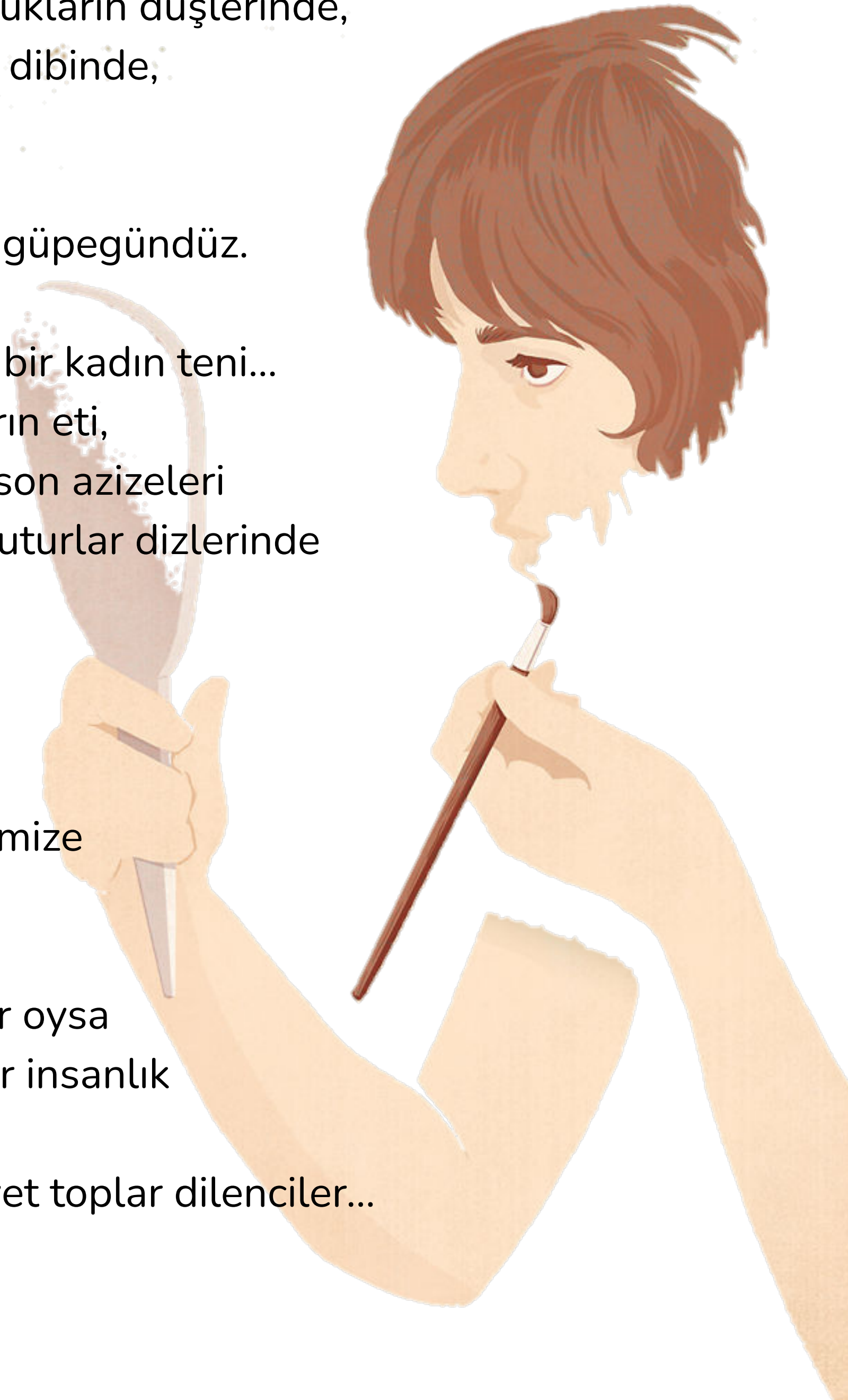
Şimdiye kadar biriktirdiği bütün parayı bu park için harcıyor. Yetiştirdiği bir çocuğa değil bir sürü çocuk için kalıcı bir miras bırakıyor.

Hasılıkelam, hayat çabuk geçiyor. Bütün maddi manevi gücünüzü harcadığınız çocuğunuz sizi tanımayabilir, yakınlarınız işi düştüğünde arayabilir ama ardınızda herkesin faydalanacağı eserler bırakmak hayatı anlamlı hale getirir. Ölmeden önce ölüne ki, yaşayabilin.

MURAT TAŐCI

KAYIP | ŐİR

Öpün dudaklarımdan, henüz ezberlediğim cümlelerle
Ey! Keskin uzuvlarında kanayan dudaklarıyla düşlerim
Bacaklar yalnızca yürümek için değil
Okşanmak ister her kaçıŐ.
Taşların soğuk ellerinde gece.
Uykusunda ölür yavru serçeler.
Her çocuk bir rahmin öksüzüdür,
Koca bir kimsesizler yurdudur dünya.
Sevgimiz kayıp!
Ayıp!
Bir kadını uzaktan sessizce özlemek
Elleriyle bir saçı kavrayamayan
Elleriyle kendini asmaya gider
Bacaklar bazen kalmaya da yarar oysa.
Kaçmanın tekiliğidir durup izlemek geçen zamanı.
Tütünsüz her dudak bakir, şarapsız yoksun her dil.
Bir dil sözcüklerden fazlasını tüketir.
Kırmızı elmayı dişler korkularımız duasz gecelerde,
Bir tanrı ölmeye gider, Afrikalı çocukların düşlerinde,
İnsan pisliğı yığılır mavi denizlerin dibinde,
Mavi kayıp!
Ayıp!
Öpmek bir kadını sokak ortasında güpegündüz.
Hacı gülüşlerinde saklıdır oysa
Sarı dişler arasında on üç yaşında bir kadın teni...
Diri diri dişlenebilir küçük çocukların eti,
Köprü altı orospularıdır dünyanın son azizeleri
Kayıp bedenleri koca bebekleri uyuturlar dizlerinde
Her küfür yeni yazılmış bir ninni
Masallar kayıp!
Ayıp!
Sıcak yaz akşamlarında sevişmek
Ahlâkın örtülerini çekmeden üzerimize
...
Düşlerimiz kayıp!
Yaşamak nefes almaktan fazlasıdır oysa
Putların ayak parmaklarından öper insanlık
Katıksız ekmek kemirir bu sayede
Tapınak önlerinde tanrı adına rüşvet toplar dilenciler...
Tanrısızlık ayıp!
Kayıp!

Fulya Çağlar
GİDENİN ARDINDAN

Bir geldi mi derin ölüm uykusu,

Biter bu dünyanın dedikodusu

Ölenden bir haber bekler insanlar:

*Ne söylesin? Bilmez ki ne olduğunu!**

Çocukken en büyük acı, dizlerimdeki yaraydı. Senin işe gidiş saatinde oyuna öyle dalmışım ki; sitenin girişindeki servis aracını görünce fark ettim. Hemen her şeyi bırakıp koşmaya başladım. Ben ne kadar hızlı koşsam da yetişemedim. Yorgun ve cılız bacaklarım daha fazla dayanamadı ve bırakıverdiler kendilerini oldukları yere. Sana yetişememiş olmanın verdiği üzüntü, dizlerimdeki kanı görünce yerini müthiş bir acıya bıraktı. Topallayarak eve döndüğümde; annemin pamuğun üstüne döktüğü kırmızı sıvıyı her dizime değdirdiğinde, ne kadar üflese de engel olamıyordum gözlerimden akan sicim gibi yaşlara. Annemin azarı da cabası oldu çektiğim acıya: “ Akşama gelecek zaten. Boşu boşuna canını yaktın.” Şimdi düşünüyorum da, akşama gelecek olduğunu bilmek ne de büyük bir zenginlikmiş.

Gidişinin ardından, zihnindeki tüm kavramlara yüklediğim anlamlar zamanla farklılaşıp önemini yitirdiler. Fiziksel acılar yerlerini ruhsal acılara bıraktı. Varoluşun insanoğluna hediye ettiği en değerli kazanım, bir lanete dönüştü. Hayata yüklenen anlamların zamanla içinin boşalıp değerini yitirmesinin ardından gelen spesifik sorulara boğulmak. Tıpkı boşluğa düşmek gibi; varoluşu sorgularken, bir anda yok oluşlarla sınanmak. Evrensel denge yasasında ölüm; buradaki varlığın yok olup yitmesi sanki hiç olmamış gibi. Bir varmış bir yokmuş misali; giden zamansızlığa uğurlanırken, kalanın geçmişini zihninde yaşatması.

Zaman dursun istediğim o andan sonra, hayat inanılmaz bir hızla devam etti. Sessizliğinin ardından tam beş ay geçti.Hâlbuki bende her şey daha dün gibi. Gidişinle benim için değersizleşen ve anlamını yitiren günler tükenmeye mahkûm oldu. Seni uğurlarken dizlerim yine kanadı ama bu defa yaramı temizlerken canım yanmadı. Artık hiçbir acı, yokluğunu kabullenmeye mecbur olmak kadar canımı yakmıyor.

Ardında kalmak, büyük İskender'in Ab-ı Hayat'ı bulmak için tüm dünyayı dolaşması gibi ya da en sevdiği Endiku'nun ölümünün ardından Gılgamış'ın Utanapistim'i bulmak için çıktığı kederli yolculuk gibi çaresiz kalmak. Sesini tekrar duyabilmek için uykulardan medet ummak.

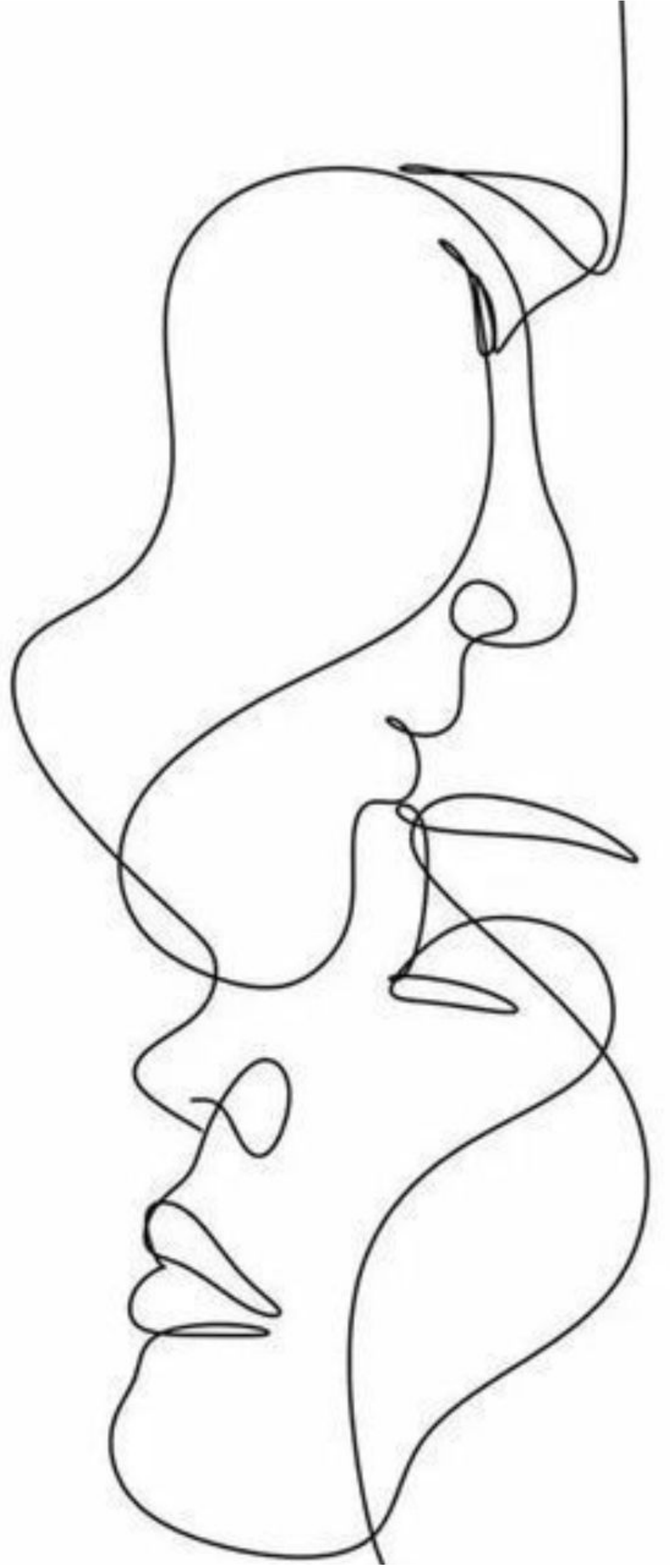
*Can yoldaşı dostlar çekildi gittiler
Ecel çiğnedi hepsini birer birer
Yan yana oturmuştuk hayat sofrasına
Bizden birkaç kadeh önce sızdı gittiler.**

*Rubailer: Ömer Hayyam

Erman Şahin

Senden Sonra Geçen Günlere | Şiir

Güneşi umursamayan bir sabaha uyandım
Keşke dedim
Bende umarsız bir sabah olsaydım
Yüzüme çarptığım soğuk su
Yakınmazdı bölük pörçük uykularımdan
Nazar boncukları kırılıp saçılınca
Kem gözlerin rüzgârı ile gittiğini
Yaşlı kapıların yaktığı
Defne yaprakları söyledi
Bir fotoğrafa beş vakit
Yağmur yağdı
Yüzümü sokaklarda bağırان
Meczip sanıyorlar
Aklımın gezdiği yerde
Yüreğim, atını kaybetmiş
Dağ yalnızlığı
Geri dönmeyecek atlara
Dağların yalnızlığına
Sen diyorum
Annemin gölgesine benzemeyen
Akşamlara açıyorum kapımı
Yaşlı kapılar küskün
Bu savaşı kem gözlerin rüzgârı kazandı
Beni alın bu meydandan
Ölülerini unutan meydanlar dedim
Senden sonra geçen günlere
Parmaklarımın sevemediği
Bütün sigaraları küllüğe gömüyorum
Annemin gölgesine benzemeyen
Akşamlara yağmur yağıyor
Avuna avuna doğuyor
Bir kabuk yaranın rahminden
Yalnız büyüyen
Sessizce düşen
Yalnız ve sessiz...
Kentli hayretin ortasındayım
Uyanamadığım umarsız sabahlara
Geri dönmeyecek atlara
Sen diyorum.

Hep bir yolculuktayız rüyalarımnda. Sen saçların daha az kırken, eski yedi kişilik arabayla ki o araba varken Mabel Matiz çocuk olmasına rağmen radyoda Öyle Kolaysa veya Sarmaşık çalıyor, bir tatil heyecanıyla yollara düşüyoruz. Bazen kalabalık bazen sadece ikimiz. Senle ben. Hiç öyle başbaşa yola çıkmamamıza rağmen. Ebediyete intikal etmişlerle rüyada her şey mümkündür. Ağaçların altında, küçük, temiz tesislerde duruyoruz misal, acımamış çaylar içiyoruz, hatta ikinciyi söylüyoruz. Yarım saat yol gidip, iki saatlik molalar veriyoruz, bütün yol kenarı zerzevatçılarında meyve sebze almak için duruyoruz, araba salatalık kokuyor.

Freud olsa şimdi der ki: “Acaba, içsel yolculuğunuz için ölmüş birinin rehberliğine mi ihtiyaç duyuyorsunuz?” Hayır ne münasebet? Kendi içime bakarken ki oldukça karanlık bir iç burası, birinin elini tutmaya ihtiyaç duyacak yaşı çoktan geçtim. Bakın kırk yaş sınırsızca tehlikeli ve manidar bir yaştır. Ölümü ne kadar yakından gelirse gelsin metanetle karşılamak gerektiğini bildiğiniz ve fakat yasın içinize açtığı çentiklerle ne yapacağınızı bilemediğiniz bir yaş. Çünkü esas aleme geçen öldüğü yaşta kalıyor, ihtiyarlamıyor. İhtiyarlamayan biri. Dik yürürken istediğini yiyip içebilen biri. Şimdi yok olduğuna inanılamayan biri. Ölümün en büyük kazığı bu işte! Daha dün müydü neydi, bunları yazdığım odanın tavanının alçısını çekmiştik birlikte. Nasıl? Neden? Gerçekten zamanı mıydı yani?

“Santiago Nasar öldürüleceği günün sabahında, saat altı buçukta dışarı çıktı.” Cümlesiyle başlar Marquez’in Kırmızı Pazartesi’si. Kahramanın dahi katillerinin peşinde olduğunu bilmesine rağmen bütün kasabanın işleneceği apaçık belli olan bir cinayet karşısında kunt bir sessizliğe ve aymazlığa bürünmesinin resmidir bu roman. Kendi evinin kapısının önünde bağırsakları dışarı uğramış şekilde bıçaklandığı halde bahçeyi geçip yığılan Nasar’ın bağıra bağıra gelen ölümü karşısında kimsenin hiç bir şey yapmaması aslında biçimi ne olursa olsun ölüm karşısındaki acimize gönderme yapıyor. Ölüm öyle ya da böyle gelip birimizi alıyor, kalanlara “son görevleri” yerine getirmek düşüyor.

Başınız sağ olsunlar, Allah rahmet eylesinler, sabırlar versinler, lahmacuna limon sıkılmak isteyenler, cenaze evinden kovulması gerekenler... Sonra taziye trafiği hafifleyince, dünyevi işler tekrar gündeme gelince, fırtına durulup denizin sessizleşmesi gibi bir durgunluk. Unutuyor insan, arabanın lastiği iniyor, nasıl şişireceğini sormak için ihtiyarlamayan birini arıyorsun misal. Sinsi zihnin sana oyunlar oynuyor, unutturup unutturup yeniden hatırlatıyor.

Ebediyete intikal etmek, esas aleme geçmek, Hakka yürümek, devri daim olmak, göçmek... Ölümün sevimsizliğini kırmak için türlü türlü tanımlar buluyoruz. Aynı kapıya çıksa da hepimizin yolunun orada biteceğini bilmek insanı yatıştırıyor. En azından çıktığımız yollar, gezdiğimiz şehirler cepte. Onlar kaldı geriye, iyi ki...

İbrahim Teğpınar Hamal | Öykü

Bağda tespihin tanelerini sabırlar şakırdatıp, mezalimlikleri ev içini kokutmuş çöp gibi savuruyor.

Yani dayı; Diyarbakır Cezaevinde sahiden size dışkı mı yedirdiler? Tespih, fraksiyon değiştiren solcular gibi taraf değişip şakırdıyor. Kokusu burnumuza kadar gelmiş gibi suratını ekşitti. Damarlı ellerini savurup “ohooo daha neler var!” diyor. Sabrına hayran hayran bakaduruyorum. Taş olsa bunca zulüm görse çatlar. Seksenler deyince aklımın perdesinde nostaljik filmler belirmiyor. Mahide teyzenin ağlak halleri, çaresizliği ve cezaevi yollarında helak oluşu beliriyor. Onun belleği nasıl yaralıdır, kim bilir? Fakülte kantininde biri çıkıp seksen darbesinden sonra kurulan YÖK’ü protesto etmeye davet ediyorum deyince dayımı düşünüp, gittim. Kapıdaki polisler ve panzerler çepeçevre sarmıştı. Elinde makineyle katılanları bir bir fişleyen Hamal’dı. Hırpani giyimi, göbeği ve kaba saba haliyle bir devlet memurundan çok hamala benzediği için hamal lakabı takılmıştı. O, Eğitim Fakültesi kampüsünün kadrolu sivil polisiydi. Hamal birini kiskancına aldımıydı kesinlikle vize akşamı ya da final akşamı evine baskın yapılırdı. Sınav geceleri gözaltına alınırdı ki okulu uzatsın. Kadrajına aldı. Çekti.

Deklanşörün sesi silah sesi gibi içime işledi. Ayaklarım titredi. Yıllardır devlet memuru olan babama nasıl anlatırdım? Kahrolsunlarla dağıldık. Kantine gittik. Kalbimde gümbürtü. Kasım sonunda sınavlar var. Vizelere kadar dayanırsam artık bir şey olmaz. Tekrardan sınava girmeyi bile düşündüm. Sahil kenarı bir şehirde okuma hayallerimin içine edilmişti. Ailecek etmişlerdi. Fen bilimlerini bile sırf aile isteğiyle okudum. Şimdi de başıma Kimya çıkmıştı. Genel Kimya Laboratuvarı dersindeki hocayla da takıştım. Badem bıyıklarına küfredince duydu sanırım. Yanına çağırıp benim sınavlarıma boşuna girme dedi. Ondandır çok bahsedince üst sınıflardan badem bıyıklının hayat hikâyesini öğrendim. Askerler köylerini basmış, evlerini boşaltıp köyü alev topuna çevirmişler. Batıya göç edip, Stokholm sendromuna yakalanmış. Solcu öğrencileri polisler bildiriyor. Muhbirlik yapıyor.

Hamal sık sık odasındaymış. Bunları işitince vizelere birkaç gün kala memlekete gitmeye karar verdim. Babamlara haftaya sınav var, başlamadan sizi göreyim diyorum. İyi ettin deyip en sevdiğim yemekleri yapıyorlar. İkinci gün kendimi dışarı atıyorum. Bildik sokaklara atmanın güveniyle, adını bile bilmediğim mahallelerden, yemek kokularının saçıldığı kapı eşiklerinden geçiyorum. Unutuyorum her şeyi ta ki tanıdık bir sima görene kadar. Duvar dibindeydi o beni gördü. Ooo yeğenim! diye seslenince el mecbur yanına gittim. Hüsnü “bize iki” dedi. Parmaklarını, provalıymişçasına zafer işareti yapar gibi kaldırdı. Hüsnü kafasını salladı. Çayları getirmeden önlüğe ellerini sildi. Çünkü; bardakları birkaç suyla yıkamıştı. Hüsnü titiz insandır. Çayları sıcak sıcak yudumlarken beni sorguya çektiğinin farkındaydım. Bilincimi ölçüyor. Yani sen bu iktidar hakkında ne düşünüyorsun? Babamla aynı fikirde miyim diye aslında merak ediyor. Patadanak da sormak istemiyor. Onun istediği dilden kelam edince içi ferahlıyor. Kapıda reno beliriyor. Ellerinde telsizlerle polisler iniyor. Kapı isyan eder gibi gıcırıyor. İçeriye tam dört ayak dalıyor. Fazladan dört ayak dalınca herkes ayaklanıyor. Önüme atılıyor. Tam bir süvari.*Ayaklarım bilmediğim bir dansa başlıyorlar. Buldular beni! Sen deyip mahalle fırınındaki Ahmet’i işaret ediyor. Ahmet’i biliyorum partiye takılıyor. Sen diyor Rohat’ı gösterince eminim artık. Fişlemişler bizi. Köşeye gelip bizim telaşımızdan şüpheleniyorlar sanırım. Siz ikiniz! Arabayı gösterdi. Dört kişi sıkışıp bindik. Kahvehanenin tamamı çıkıp bizi izledi. Babama mutlaka anlatırlar. Korkuyor muyum? Babamdan korkmuyorum da annem içindeki denizleri taşırmazın! fakat “ben oraya gidiyorum: boğulmaya.”** Cami’yi Kebir’in ön kısmında ayakkabı boyayan Bahri amcayı görüyorum. İçimden dua et diyorum. Allah’ın kapısındasın her gün. Bizden de biraz bahset, sitare etsin. Söz duaların tutarsa gelip sana ayakkabıları boyatıp yüklüce para vereceğim adak niyetine. Seyyar satıcıların bağırışlarını aklıma kazıyorum. Purtekaaal, Purtekaaal. Aaaalar biz ilerledikçe azalıyor. Portakallara bakıyorum solmuş ***yine de sularını saça saça yemek istiyorum.

El freninin gıcirtısıyla ileri doğru sallanıyoruz. İvme tam da bu diyesim var. Karakolun önündeki dağ gibi karanlığı anca seçiyorum. Karanlık gözlerimi alıyor. İnin lan! İniyoruz. Bunları taşıyın bakalım! Bunlar dediklerine bakıyorum. Kayısı ağacından odunlar. Soyunup taşımaya başlıyoruz. Taşırken arada dayımla göz göze geliyoruz. Yorgunluktan terler, istila edilmemiş toprak bırakmayan Moğol ordusu gibi tenimin her yerini kaplıyor. Karanlık basmadan bitti. İşte şimdi işkence başlayacak, sorgu, sual. Bari yemek verseler hepimiz bitap durumdayız. Kapıdaki nöbetçi polis bizi süzüyor. İçeri gidip deri montlu polisi çağırıyor. “çok yorulduunuz suçunuzu affettik” dedi. Bir daha da olur olmaz işlere bulaşmayın deyip gönderdi. Olur olmaz! Henüz akşam ezanı okunmamıştı. Topuklarımızdaki ağrılarla sert taşların karnına basıp yürüyorduk. Rohat; “Nazif dayı yane ne oldu? “neye çağırdılar bizi” manasında sordu. Hamal lazımdı para vermeye gönülleri el vermedi. Bizi seçtiler işte neyini anlamadınız lan. Sinirlendi. Açlıktan şekerimiz düşünce yemeğe eve gidelim dediler. Bu halde dışarda yemek yenmez. Yolda tezgâh gördüm. Kocaman portakallar vardı. Dayı dedim sabahtan canım portakal çekiyor. Alayım mı? Elini salladı, portakal mı o! Baktım avelavel “he” dedim. “kırefut o kırefutt”****

*“benim küçük dayım Nazif yakışıklı, hafif, iyi süvari”

**İsmet Özel Bir Devrimcinin Armonikası

*** ”Kendi toprağından çıkmadan önce portakal yetiştiren bir çiftçi şöyle demişti; sularını yabancı bir el verirse portakallar solar” Gassan Kanafani Hüzünlü Portakallar Ülkesinde

**** Greyfurt

Edebiyatta yoksulluk güncelliğini yitirmeyen, kimi zaman sözlük anlamıyla kimi zaman metafor olarak kullanılan bir tema. Birçok yazar alegorik olarak da yalnızlık temasına kurgusal metinlerinde yer verdiler.

Öyküler var olan gerçekliklere ışık tutarlar. Öykü gören gözdür. En iyi gördüğü ise karanlıklardır. Burası karanlık der sana. Bak, burası karanlık. Aydınlatman gereken yerleri gösterir. Ama nasıl aydınlatacağına karışmaz. İnsan içindir öykü. Özü insandır. İnsana insanı anlatır.

Zeynep Eşin; can acıtan, aydınlatılması gereken bu konunun bir an önce güncelden uzaklaşması hem günlük hayatta hem edebiyatta artık kendine yer bulmaması dileğiyle on iki yazarın öyküsünü bir araya getirdi ve bu on iki yazar, yoksulluk temasından yola çıkarak kendi biçimi ve diliyle öykülerini kurguladılar.